

At være ikke-biologisk mor i en heteronormativ verden

- en kvalitativ undersøgelse af ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelse af forældreskab

Julia Mygind Hammer Borg

Studienummer: 20175141

Vejleder: Sarah Awad

Rapportens samlede antal tegn: 167.394

Svarende til antal normalsider: 69,7

10. semester, psykologi

Kandidatspeciale

Aalborg Universitet

Dato: 2. oktober 2023

Abstract

The purpose for this master thesis is to explore how non-biological mothers in planned lesbian families experiences motherhood in a heteronormative society. An existentialistic phenomenological-hermeneutic approach guides this master thesis, inspired by Heidegger and Gadamer. The existing qualitative research in this field is presented through a systematic review, giving insights into the multifaceted experiences of being a non-biological lesbian mother. Hereafter, the qualitative method used throughout the project is accounted for, including description of method of data collection, interview and transcription process, and presentation of the six stages of Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). Ethical considerations are mentioned, focusing on reflections of confidentiality, my role and impact as a scientist, and the possible consequences hereby.

An overview of historical aspects regarding the development of the Danish society's' accept and acknowledgement of diverse forms of family, hereunder LGBT+ families, is presented. Thereafter is an unfolding of this master thesis theoretical concepts, focusing on two areas: lesbian motherhood, choice of donor and the role of the non-biological mother and the related biological and legal challenges. The second part presents a theoretical perspective on heteronormativity in society, including theorists such as Rikke Andreassens (2019) "just great" repertoire, Axel Honneths (2003) theory of recognition and critical look on the power structures in society, and finally Erving Goffmans (2009) concept of deviance from the norm through social categorizing and stigmatization.

Thereafter, an analysis of this master thesis' four informants experiences is conducted and explained, based on the theoretical foundation mentioned above. The analysis is built around themes from the interviews with the use of the analytic method IPA, where three main themes and seven subthemes were found. The main themes were: What constitutes "family"?; Legislation and legal rights; Stigmatization and heteronormativity. All this leads to a discussion divided into two main parts. The first part focuses on a discussion of the findings of this master thesis' analysis in comparison to previous research on the subject, and if these findings supplement or contradict

one another. The second part of the discussion focuses on the contributions and limitations of this master thesis, explained through the concepts of reliability, validity and generalizability.

It is concluded that this master thesis contributes to the existing research with an insight into the experiences of being a non-biological lesbian mother in a heteronormative world. Suggestions are made for further research to focus on implications for clinical practice, experiences of other sexual minority parents, and a discursive look into the heteronormative rhetorics of society and its influence on the living conditions of LGBT+ parents and families.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING.....	1
1.1 PROBLEMFORMULERING.....	3
1.2 BEGREBSAFKLARING.....	3
2. LITTERATURREVIEW.....	5
2.1 PROCESSEN.....	5
2.1.1 In- og eksklusionskriterier	6
2.1.2 Selektionsproces	6
2.1.3 Karakteristika over inkluderede studier	7
3.3 TEMATISK SYNTSE	8
3.3.1 LOVGIVNING OG RETTIGHEDER	8
3.3.2 SYMBOLER PÅ DEN MODERLIGE FORBINDELSE	9
3.3.2.1 Navngivning og anerkendelse af moderskabet.....	9
3.3.3 BIOLOGIEN SEJRER – ELLER HVAD?	10
3.3.3.1 Det biologiske båndets betydning.....	10
3.3.3.2 Donorens betydning.....	10
3.3.3.3 Tilknytning.....	11
3.3.4 AT SKABE SIN EGEN UNIKKE ROLLE	11
3.3.5 OPLEVELSER MED SUNDHEDSSYSTEMET OG DET HETERONORMATIVE SAMFUND.....	12
3.3.6 SAMLET OPSUMMERING OVER STUDIERNE OG DE FEM HOVEDTEMAER	12
4. VIDENSKABSTEORI	14
4.1 FÆNOMENOLOGI	14
4.2 HERMENEUTIK.....	15
4.3 SPECIALETS FÆNOMENOLOGISKE-HERMENEUTISKE STÅSTED	15
5. METODEAFSNIT	17
5.1 KVALITATIV METODE	17
5.1.1 Kvalitet i kvalitativ forskning.....	17
5.2 DET SEMISTRUKTUREREDE LIVSVERDENSINTERVIEW	19
5.2.1 Interviewguide	20
5.3 DATAINDSAMLING.....	21
5.3.1 Informantsøgning og interviewsituation	21
5.3.2 Interviewsituationen	23
5.5 TRANSSKRIFTION.....	24
5.6 IPA SOM ANALYSEMETODE	25
5.6.1 Stadierne i IPA.....	25
5.7 ETISKE OVERVEJELSER	27

5.7.1 Mikroetiske problemstillinger	27
5.7.1.1 Informeret samtykke	27
5.7.1.2 Fortrolighed	27
5.7.1.3 Konsekvenser	28
5.7.1.4 Forskerens rolle	29
5.7.2 Makroetiske problemstillinger	30
6. HISTORISK OVERBLIK	31
6.1 FAMILIER OG FORÆLDRESKAB I DANMARK 1900-2023	31
6.1.1 1900-1950'erne - Traditionelle familier og kønsroller	31
6.1.2 1960-1980'erne - Kvindebevægelsen, større anerkendelse og nye forælderroller	32
6.1.3 1990-2000'erne - Fra anerkendelse til inklusion	33
6.1.3.1 Assisteret reproduktion	34
6.1.4 2010-2020'erne - Udforskning af identitet og fleksible roller	34
7. TEORI	36
7.1 LESBISKE MØDRE OG ROLLEN SOM IKKE-BIOLOGISK MOR	37
7.1.1 Vejen til forældreskab	37
7.1.1.1 Valg af donor	38
7.1.2 Rollen som ikke-biologisk lesbisk mor	39
7.1.2.1 Juridiske udfordringer	39
7.1.2.2 Biologisk slægtskab	40
7.2 HETERONORMATIVITET, STIGMATISERING OG ANERKENDELSE	42
7.2.1 At være familie i et heteronormativt samfund	42
7.2.1.1 "just great" retorik	43
7.2.2 Erving Goffman - om afvigelse og stigmatisering	43
7.2.3 Axel Honneth - om anerkendelse	44
7.2.3.1 De tre anerkendelsessfærer - privat, retslig og solidarisk	45
8. ANALYSE	46
8.1 INFORMANTBESKRIVELSE	46
8.2 HVAD INDEBÆRER "FAMILIE"?	48
8.2.1 Det biogenetiske bånd	48
8.2.2 Donorens betydning	51
8.2.3 Støtte og modstand fra ens netværk	54
8.3 LOVGIVNING OG RETTIGHEDER	56
8.3.1 At kæmpe med myndighederne	57
8.4 STIGMATISERING OG HETERONORMATIVITET	60
8.4.1 En heteronormativ verden	60
8.4.2 Chikane, vredesudbrud og upassende spørgsmål	62
8.4.3 Smil og vink - brug af "just great" repertoire	65
9. DISKUSSION	67

9.1 SPECIALETS FUND I RELATION TIL TIDLIGERE FORSKNING	67
9.1.1 Hvad indebærer "familie"?.....	67
9.1.2 Lovgivning og rettigheder.....	69
9.1.3 Stigmatisering og heteronormativitet	72
9.2 BIDRAG OG BEGRÆNSNINGER AF SPECIALETS METODE OG FUND.....	73
9.2.1 Reliabilitet/transparens	73
9.2.2 Validitet/gylldighed.....	74
9.2.3 Generalisering/genkendelighed	75
10. OPSUMMERING	77
11. REFERENCELISTE	79

1. Indledning

Gennem de seneste 100 år har der været en markant udvikling i samfundets accept og anerkendelse af LGBT+ familier, samt en tydelig forbedring af LGBT+ personers rettigheder i den danske lovgivning. Fra at være præget af tabuisering, diskrimination og manglende forståelse, er Danmark i dag et land med fokus på mangfoldighed og inklusion, som i vid udstrækning anerkender og beskytter LGBT+ familier og deres rettigheder (Lundis, 2023). De seneste årtiers accept og anerkendelse af forskellige familieformer med bl.a. Folketingets lovændring i 2013 som gjorde det muligt for lesbiske par begge to at stå som barnets juridiske forældre fra fødslen, samt den øgede tilgængelighed af assisteret reproduktionsteknologier (MAR's) som insemination og reagensglasbehandling (IVF) har medført en markant stigning i antallet af LGBT+ personer, særligt lesbiske kvinder, som planlægger og intentionelt vælger forældreskabet til i deres nuværende forhold, i Danmark såvel som i resten af verden. Dette omtales af flere som et "lesbian baby boom" eller "gayby boom" (Goldberg, 2010; Dunne, 2000).

Nutidige tal fra Danmarks Statistik (2020) viser at LGBT+ personer i Danmark udgør en betydelig del af befolkningen, ca. 8 % svarende til 1 ud af 13 personer eller 275.000 individer i alderen 16-64 år. Tal fra Danmarks Statistik (2020) viser desuden, hvordan regnbuefamilier har været i rivende udvikling i Danmark, hvor antallet af samkønnede par med hjemmeboende børn er steget hele 128 % i perioden 2008-2018 - hvor der i 2018 var i alt 2732 registrerede gifte kvindepar, hvoraf knap halvdelen (1316) havde hjemmeboende børn (Danmarks Statistik, 2018, 2019). Desuden viser en undersøgelse af LGBT+ familier fra 2023 lavet af VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, at der i Danmark er estimeret ca. 95.000 LGBT+ familier i 2023, og at der i hver af disse familier er gennemsnitligt 2,3 børn.

Som følge af ovennævnte "gayby boom" ses der også forskningsmæssigt gennem de seneste 20-30 år en større interesse og stigning i antal studier som omhandler LGBT+ forældreskab, i særdeleshed omkring planlagte lesbiske familier (Bos, 2013). Dette relativt nye forskningsområde gennemgik to faser: første fase indebar systematiske studier af lesbiske familier, hvor barnet var født af den biologiske mor i et tidligere

heteroseksuelt forhold (Dunne, 2000). Den anden fase af forskningen, som stadig er undervejs, handler om planlagte lesbiske familier, dvs. en familie med to lesbiske mødre som intentionelt har besluttet at få et barn sammen (Bos, 2004). Forskning om planlagte lesbiske familier beskrives som et mangelfuldt, men vigtigt område, som dog er under udvikling både i kvantitet og kvalitet i særligt vestlige samfund. Denne forskning har dog fokuseret primært på barnets udvikling og psykologiske helbred samt forældrenes kompetencer, og ofte været baseret på mindre samples rekrutteret gennem fx sociale netværk. Områder som stadig er mangelfuldt repræsenteret i forskningen er bl.a. ifølge Bos (2013): forældrenes ønsker og motiver om at få børn, forældrenes sociale netværk og kompetencer, samt overgangen til og oplevelsen af forældreskab for fx den ikke-biologiske lesbiske mor (Goldberg, 2010). I en dansk sammenhæng er LGBT+ personers oplevelser og behov i forbindelse med fertilitetsbehandling, graviditet og familiedannelse dog tilsyneladende ikke-eksisterende i forskningen.

Til trods for ovennævnte fremskridt inden for den retslige, teknologiske og forskningsmæssige udvikling samt større accept af LGBT+ personer i Danmark, er viden om LGBT+ personers levevilkår stadig mangelfuldt men nødvendig for, at samfundet kan imødekomme denne minoritetsgruppes udfordringer (Greve, Østergaard, Andersen & Thomsen, 2022). Dog præsenterer LGBT+ barometeret (dannet af Institut for Menneskerettigheder), en hjemmeside som udkom i september 2023, for første gang et overblik over den tilgængelige viden og data om trivsel, rettigheder og levevilkår for LGBT+ personer i Danmark. Her kommer det bl.a. til udtryk at 37,8 % af homo- og biseksuelle oplevet forskelsbehandling pba. deres køn, seksuelle orientering eller udseende, mod 15,7 % af heteroseksuelle og ciskønnede - blandt lesbiske kvinder er dette tal 41 % mod 22 % af heteroseksuelle kvinder (Greve et al., 2022).

Ovenstående uddyber de seneste årtiers forandringer i muligheder og rettigheder for planlagte lesbiske familier til at få børn, samt den til stadighed mangelfulde forskning om disse familier og i særdeleshed den ikke-biologiske mors rolle. På baggrund heraf, samt personligt kendskab til at være ikke-biologisk lesbisk mor, og med inspiration fra mit 9. semesters systematiske review om kvalitative studier af den ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelse af forældreskab, skabes en interesse, undren og nysgerrighed omkring at udforske og forstå de oplevelser som ikke-biologiske

lesbiske mødre i Danmark beskriver. Hvordan defineres og opleves begrebet “familie”; og hvilken betydning har biogenetiske faktorer og valg af donor heri? Hvilken betydning har lovgivningen og rettigheder for den ikke-biologiske mor i et “LGBT+ venligt” land som Danmark? Kommer oplevelser med heteronormativitet og stigmatisering til udtryk, og på hvilken måde har de betydning for den-ikke biologiske mor?

1.1 Problemformulering

Med udgangspunkt i ovenstående rationale og interesser, udformes følgende problemformulering:

Problemformulering: “Hvordan kan oplevelsen af at være ikke-biologisk mor i en planlagt lesbisk familie forstås?”

1.2 Begrebsafklaring

I indeværende speciale finder jeg det essentielt at forklare og uddybe de forskellige termer som anvendes aktivt i specialet. Dette gøres for at præcisere betydningen heraf med henblik på at skabe transparens og en fælles forståelsesramme.

LGBT+ = LGBT står for de engelske ord Lesbian, Gay, Bisexual og Transgender. LGBT+ er en betegnelse som dækker over personer, der bryder med normerne for køn og/eller seksualitet og/eller romantisk tiltrækning, hvor +’et betegner inklusionen af en lang række andre bogstaver og kategorier, som repræsenterer en mangfoldighed af seksuelle orienteringer og kønsidentitet (Lildal-Schrøder, 2020). I dette speciale anvendes den mere inklusive definition LGBT+ person i stedet for termen homoseksuel.

Regnbuefamilie/LGBT+ familie = Betegnes som en familie hvor mindst én af forældrene definerer sig som LGBT+ person (Lildal-Schrøder, 2020). I dette speciale anvendes termen ‘LGBT+ familie’

Lesbisk = At være lesbisk defineres (if. LGBT+ Danmark, 2021a) som en kvinde, der er romantisk, følelsesmæssigt og/eller seksuelt tiltrukket af andre kvinder. I specialet er der lagt vægt på, at informanterne identificerer deres seksuelle orientering som lesbisk eller homoseksuel/lesbisk, hvorfor denne term anvendes undervejs.

Ikke-biologisk mor/medmor = betegner den/de person(er) i et LGBT+ forældreskab, som er medforælder til et barn, og som identificerer sig som og/eller betegner sig som mor. I dette speciale anvendes termen 'ikke-biologisk mor' i stedet for medmor, og refererer til en lesbisk kvinde som lever i et fast parforhold med en anden kvinde som har båret deres fælles, planlagte børn.

Planlagt lesbisk familie: Beskrives i litteraturen som en relativ ny familietype, der består af to lesbiske mødre i et forhold, som har planlagt og valgt at få et barn sammen, og barnet fødes og opvokser i denne familiekonstellation (Mezey, 2015). På baggrund af indeværende speciales interesse beskrevet i indledningen, samt for at skabe sammenlignelighed, afgrænses kriterierne til informanter, som lever i en planlagt lesbisk familie.

Homofobi = De negative samfundsmæssige holdninger og adfærd, som er baseret på frygt, had eller intolerance overfor LGBT+ personer (Lildal-Schrøder, 2020).

Heteronormativitet = Den sociale norm og antagelse af heteroseksualitet som den eneste eksisterende og valide seksualitet og måde at føre familie på, og som normen for alle, indtil modsatte er bevist, (Lildal-Schrøder, 2020). Hermed opretholdes en social orden, hvor alle som afviger herfra anses som unormale.

2. Litteraturreview

Som baggrund for dette speciale, fandt jeg det særligt relevant at orientere mig i den eksisterende forskning om emnet. I efteråret 2022 lavede jeg ifm. mit 9. semesters projekt et systematisk scoping review, som undersøgte hvad der fandtes af kvaliativ forskning omkring oplevelsen af at være ikke-biolologisk mor i en planlagt lesbisk familie (Borg, 2022, unpub). Nedenstående systematiske scoping review har til formål at danne overblik over den nuværende viden inden for genstandsområdet gennem identifikation, udvælgelse og analyse af publicerede empiriske studier (Hempel, 2020)

2.1 Processen

For at opfange mest muligt relevant litteratur og grundig afdækning af feltet på tværs af discipliner, blev følgende tre elektroniske databaser anvendt til at fremsøge litteratur: PubMed, PsycInfo og Scopus (Forrester, 2012). Forud for den endelige søgning, foretog jeg en række pilotsøgninger med formål om at afgrænse undersøgelsesområdet, samt identificere relevante nøgleord og synonymer hertil. Pilotsøgningerne tydeliggjorde den begrænsede mængde empirisk forskning inden for undersøgelsesfeltet, samt manglende fælles terminologi for en ikke-biologisk mor i en planlagt lesbisk familie. På baggrund af ovenstående proces, udformede jeg en søgestreng bestående af to blokke. Første blok var nøgleord og beslægtede termer for “qualitative research”, herunder “interview” og “interpretative”. Den anden søgeblok indeholdt nøgleord og synonymer for “lesbian family” og “non-biological mother”. Den endelige søgestreng blev således

Tabel 1: Søgestreng

Søgestreng anvendt i PsycInfo, PubMed og Scopus	Søgning foretaget indenfor	Begrænsninger
("lesbian famil*" OR "same-sex famil*" OR "same-sex parent*" OR "lgb* famil*" OR "queer famil*" OR "non-standard famil*" OR "non-traditional famil*" OR "homo* parent*" OR "lesbian parent*" OR "non-biological parent*" OR "non-biological mother*" OR "lesbian *mother*" OR "lesbian-parent* famil*" OR "lesbian co-parent*" OR "same-sex mother*") AND ("experience*" OR "qualitative" OR "interview" OR "phenomonolog*" OR "interpretative" OR "ethnograph*")	PsycInfo: Title/abstract PubMed: Title/abstract Scopus: Title/abstract/keywords	Peer-reviewed (tilvalgt funktion på PsycInfo)

2.1.1 In- og eksklusionskriterier

Forud for sortering af artiklerne, blev der opstillet en række in- og eksklusionskriterier, med formål om at inkludere relevant publiceret forskningslitteratur, og samtidig ekskludere irrelevant litteratur. Nedenstående tabel viser et overblik over disse kriterier:

Tabel 2: In- og eksklusionskriterier

Inklusionskriterier	Eksklusionskriterier
1) Peer-reviewed studier	1) Studier som ikke er skrevet på engelsk, dansk, svensk eller norsk
2) Primærforskning, i form af empiriske studier hvor den anvendte metode er kvalitativ	2) Håndbøger, konferencenotater, manualer, litteraturreviews samt metaanalyser
3) Deltagerne skal være voksne (+18 år) ciskønnede kvinder, som hovedpart identificerer sig selv som lesbisk	3) Studier hvor det ikke kan differentieres hvad der er hhv. den biologiske og ikke-biologiske mors oplevelse
4) Deltagerne skal have fået børn i en planlagt lesbisk familie	
5) Førstehåndsperspektiv af den ikke-biologiske mors fænomenologiske oplevelse af at være mor	
6) Fokus på livsoplevelse, ikke forventninger eller overbevisninger om fremtidigt moderskab	

2.1.2 Selektionsproces

Søgningen i databaserne Psycinfo (u.å.), Pubmed (u.å) og Scopus (u.å) resulterede i samlet 1626 hits. Efter manuel fjernelse af 567 dubletter var der 1059 studier, som efter gennemlæsning af titel og abstract blev frasorteret grundet sprog eller irrelevant emne, og skåret ned til 49 studier. Disse blev screenet pba. ovenstående in- og eksklusionskriterier, og desuden foretog jeg en backward-søgning i de inkluderede 49 studiers referencelister, for at minimere oversete relevante studier. Slutteligt identificeres seks studier, som levede op til inklusionskriterierne, og disse dannede udgangspunkt for nedenstående tematiske syntese. Flowdiagram over selektionsprocessen kan ses i bilag 5.

2.1.3 Karakteristika over inkluderede studier

For at sikre ensartet behandling og dataudledning af de inkluderede studier, udviklede jeg et skema til dette formål. Skemaet (tabel 3) illustrerer et overblik over karakteristika ved de inkluderede studier i dette review: land, sample, demografisk information om deltagerne, studiets metode og design, samt formål (Hempel, 2020)

Tabel 3: Karakteristika over inkluderede studier

Reference (nummer, forfatter og årstal)	Land	Sample	Demografisk info (deltagernes alder, antal børn og børnenes alder)	Metode og design	Formål
[1] Wilson (2000)	USA	8 ikke-biologiske mødre	31-49 år N/A 17 mdr-7 år	Interview Demografisk spørgeskema	Undersøge hvilke faktorer som bidrager til en ikke-biologisk mors billede af sig selv som mor
[2] Ben-Ari og Livni (2006)	Israel	8 par (16 kvinder)	30-44 år 1-3 børn i alderen 2 mdr – 13 år	Interview	Undersøge de konstruerede betydninger og oplevelser af lesbisk moderskab.
[3] Hayman, Wilkes, Jackson & Halcomb (2013)	Australien	15 par (30 kvinder)	28-58 år N/A 2 mdr-10 år	Joint interviews Demografisk spørgeskema Online journaling	Undersøge den ikke-biologiske mors oplevelse af moderskab
[4] Wojnar & Katzenmeyer (2013)	Pacific Northwest (Oregon, Washington, Idaho i USA, samt British Columbia i Canada)	24 ikke-biologiske mødre	28-48 år 1 0-2 år	Interview Demografisk spørgeskema	Undersøge oplevelsen af overgangen til forældreskab for ikke-biologiske mødre
[5] Raes, Parys, Provoost, Buysse, De Sutter & Pennings (2014)	Belgien	10 par (20 kvinder)	34-47 år 1-4 børn i alderen 1-9 år	Joint interviews	Undersøge betydningen og oplevelsen af forskellen i den genetiske forbindelse i lesbiske familier
[6] McInerney, Creaner & Nixon (2021)	Irland	14 ikke-biologiske mødre	30-53 år 1-3 børn i alderen 9 uger-11 år	Interview Demografisk spørgeskema	Undersøge oplevelsen af moderskab for irske ikke-biologiske lesbiske mødre

3. Tematisk syntese

I dette litteraturreview blev de inkluderede studiers data sammenholdt kvalitativt med inspiration fra Thomas og Hardens (2008) tematiske syntese tilgang. Herigen- nem blev der fundet frem til disse fem hovedtemaer, som de inkluderede studier be- lyses gennem i de kommende afsnit: 1) Lovgivning og rettigheder, 2) Symboler på den moderlige forbindelse, 3) Biologien sejrer - eller hvad? 4) At skabe sin egen unikke rolle og 5) Oplevelser med sundhedssystemet og samfundet

3.3.1 *Lovgivning og rettigheder*

Fem ud af seks af de inkluderede studier uddyber juridiske udfordringer for den ikke-biologiske mor. Studiet af Wilson (2000) beskriver, hvordan manglen på juridiske rettigheder medførte usikkerhed og havde indflydelse på deltagerens selvopfattelse. Dette relaterer sig til studierne af Ben-Ari og Livni (2006) samt McInerney, Creaner og Nixon (2021) hvis resultater viste, at manglende juridiske rettigheder gav delta- gerne en oplevelse af at være afhængig af andres 'accept' af deres legitimitet som forælder, der til enhver tid kunne blive betvivlet. Desuden beskrev deltagerne i studi- et af McInerney, Creaner og Nixon (2021) følelser som frustration og magtesløshed, når de ikke følte sig anerkendt som værende forælder for barnet, samt en frygt for at miste barnet pga. manglende juridiske rettigheder. Flere af studierne beskrev de manglende juridiske rettigheder som en essentiel faktor, der ved overgangen til for- ældreskab var medvirkende til at forme en uvelkommen magtbalance og ulighed i forholdet mellem den biologiske og den ikke-biologiske mor (Raes et al, 2014). Det- te relaterer sig til studierne af McInerney, Creaner og Nixon (2021) samt Wojnar og Katzenmeyer (2014), hvor deltagerne oplevede det som en manglende "beskyttelse", der medførte en følelse af ulighed, usynlig og isolation.

Ovenstående oplevelser af juridiske udfordringer som medskabende af ulighed, usik- kerhed og frustration, kan i større grad anses at være grundet det enkelte lands lov- givning og rettigheder. Deltagerne i [3]Hayman, Wilkes, Jackson & Halcombs (2013) studie udtrykker ingen juridiske bekymringer eller udfordringer, da Australi- ens lovgivning anerkender, at børn født gennem assisteret reproduktionsteknologier (MAR's) til et lesbisk par, kan have to juridiske mødre på fødselsattesten fra fødslen. Det er dog relevant at påpege, at nogle af de inkluderede studier er mere end 15 år

gamle, hvorfor det kan tænkes, at ændringer i juridisk lovgivning i de enkelte lande, samt anderledes oplevelser, ville blive rapporteret, hvis studierne var af nyere dato.

3.3.2 Symboler på den moderlige forbindelse

3.3.2.1 Navngivning og anerkendelse af moderskabet

Tre af de seks inkluderede studier beskriver anvendelsen af forskellige symboler som tegn på anerkendelse af den ikke-biologiske mors forbindelse til barnet. Deltagerne i studiet af Hayman og kollegaer (2013) beskriver et behov for at skulle retfærdiggøre deres position som legitim forælder, og en af strategierne anvendt hertil var at give barnet den ikke-biologiske mors efternavn. Dette relaterer sig til studierne af Wilson (2000) samt McInerney, Creaner og Nixon (2021), der ligeledes argumenterer for at navngivning af barnet er en vigtig strategi anvendt til at øge den ikke-biologiske mors anerkendelse og markere hendes rolle som forælder. De ovennævnte studier beskriver alle desuden processen med at vælge et moderligt navn til den ikke-biologiske mor, som gav værdi og mening, og samtidig forstærkede hendes moderlige identitet og skabte en større balance og lighed i mødrenes forældres status.

Studierne nævnt ovenfor uddyber desuden, hvordan anerkendelse af den ikke-biologiske mors forældreskab blev set som et symbol på hendes forbindelse til barnet. Studierne af Wilson (2000), McInerney, Creaner & Nixon, samt Hayman og kollegaer (2013) pointerer deltagernes oplevelse af at befinde sig i et samfund, hvor man må forholde sig til andres opfattelse af, hvad der kendetegner en "normal" mor, og arbejde for anerkendelse og accept. Deltagerne beskrev bl.a. oplevelsen af at deres legitimitet som forælder til enhver tid kunne blive invalideret, hvilket medførte følelser som frustration, tristhed og magtesløshed.

3.3.3 *Biologien sejrer – eller hvad?*

I dette hovedtema beskrives de studier som omtaler indflydelsen af biologi og genetik for de ikke-biologiske mødre. Underkategorierne er: Det biologiske bånds betydning og Tilknytning.

3.3.3.1 Det biologiske bånds betydning

Fem ud af seks studier rapporterede beskrivelser af det biologiske bånd's indflydelse på den ikke-biologiske mors forælderrolle. Studiet af Raes og kollegaer (2014) uddyber en ambivalens, hvor deltagernes overordnede syn var, at biologi og genetik ikke var relevant, grundet bl.a. den lige fordeling af ansvar. Dog beskrives også modsatte følelser, hvor det biologiske bånd ses som noget "ekstra" oveni det sociale bånd, som de ikke-biologiske mødre havde fortrydelse over aldrig at ville opleve - fx oplevelsen af at kunne se egne arvelige egenskaber i sit barn. Dette relaterer sig til studiet af Ben-Ari og Livni (2006) hvor deltagerne på trods af en lige fordeling af "forældre-pligter", oplevede situationer hvor de kom i anden række, trak sig tilbage og lod den biologiske mor træffe den endelige beslutning.

Studierne af Wilson (2000), Ben-Ari og Livni (2006) samt Wojnar & Katzenmeyer (2014) beskriver alle følelser forbundet med den manglende biologiske forbindelse. I studiet af Wilson (2000) beskrev $\frac{1}{3}$ af deltagerne en form for tab eller sorg over at have valgt at blive mor, men ikke at få rollen som biologisk mor. I to af studierne (Ben-Ari & Livni, 2006; Wojnar & Katzenmeyer, 2014) beskriver deltagerne følelser af usikkerhed og tvivl på egne evner hvor deltagerne i studiet af Ben-Ari og Livni (2006) beskriver bekymringer omkring biologiens betydning, samt følelser af usikkerhed og tvivl på egne evner som mor.

3.3.3.2 Donorens betydning

I fem af de seks studier nævnes valg af donor og hans rolle som en relevant faktor, der har medført flere tanker. Hayman og kollegaer (2013), Ben-Ari og Livni (2006), Wojnar og Katzenmeyer (2014), McInerney, Creaner og Nixon (2021) samt Raes og kollegaer (2014) nævner alle hvordan valget af en anonym donor var noget deltagerne fandt særlig vigtigt og havde stærke holdninger om, idet en kendt donor ville øge

kompleksiteten og potentielt ville kunne ønske at involvere sig og komme i vejen for deres forælderrolle, eller få juridiske rettigheder og status som “den rigtige forælder” pga. det biologiske link, hvilket ville placere den-ikke biologiske mor i tredje række. McInerney, Creaner & Nixon (2021) nævner desuden hvordan donorens betydning var noget som bidrog med usikkerhed ift. deltagernes forhold med deres børn, hvor de deltagere som havde brugt en ikke-anonym donor udtrykte en ambivalens ved, hvad det mon ville betyde for deres forhold til barnet, hvis barnet opsøgte donor når de blev 18 år. Hayman og kollegaer (2013) beskrev hvordan deltagerne udtrykte det at vælge en donor med lignende karakteristika som dem selv blev et aktivt valg i at tydeliggøre deres position som “ægte” forælder.

3.3.3.3 Tilknytning

Wojnar og Katzenmeyer (2014) samt McInerney, Creaner og Nixon (2021) fandt at deltagerne havde bekymringer omkring biologiens rolle i tilknytningsprocessen, og stor opmærksomhed på, hvorvidt deres forhold til barnet var sammenligneligt med deres partners. Deltagerne Wojnar og Katzenmeyers (2014) studie beskrev, hvordan de søgte at facilitere tilknytning ved at udpege dem selv som den primære omsorgsperson efter fødslen. Flere af de ikke-biologiske mødre beskrev desuden, at de ikke oplevede en følelse af øjeblikkelig kærlighed ved fødslen, men snarere en gradvis tilknytning, og tilskrev dette til deres manglende biologiske bånd. I studiet af McInerney, Creaner og Nixon (2021) beskrev flere af deltagerne ligeledes følelsen af at være mere sårbare og i større risiko for at blive afvist eller ekskluderet grundet den manglende juridiske og biologiske forbindelse. I begge studier blev desuden fremhævet en gennemgående følelse af, at den biologiske mor havde en tilknytning med barnet, som de aldrig selv ville kunne opnå.

3.3.4 *At skabe sin egen unikke rolle*

Tre af de seks studier beskriver den ikke-biologiske mors proces med at skabe sin egen rolle og identitet som forælder. Deltagerne i studierne af Ben-Ari og Livni (2006), Wojnar & Katzenmeyer (2014) samt McInerney, Creaner og Nixon (2021) beskriver hvordan manglen på en formel struktureret rolle gav de ikke-biologiske mødre friheden til at opbygge og finde deres egen rolle og identitet som mor. Hvor deltagerne i studiet af Ben-Ari og Livni (2006) beskriver dette som en positiv proces,

beskrives processen i de to andre studier snarere som en tid med ensomhed og usikkerhed, og manglende navigation til at forankre dem i deres nye rolle. Desuden oplevede deltagerne en barriere i manglen på en klar terminologi til at beskrive deres status som ikke-biologiske mødre, og oplevede at skulle forklare deres rolle gentagne gange til andre. Deltagerne i studiet af Wojnar & Katzenmeyer (2014) beskrev hvordan de oplevede, at deres liv blev ændret markant mere end den biologiske mors, som allerede havde en defineret proces, hvilket medførte at deltagerne følte sig uden for kontrol, eller adskilte fra deres partner eller barn. Desuden var flere af deltagerne tilbageholdende med at dele disse følelser, i frygt for at ødelægge deres forhold eller partnerens glæde.

3.3.5 Oplevelser med sundhedssystemet og det heteronormative samfund

Tre af de seks studier beskriver deltageres oplevelser med homofobi og heteronormativitet. Studiet af Hayman og kollegaer (2013) beskriver hvordan nogle af deltagerne oplevede stigmatisering i kommunikation med sundhedspersonale, herunder eksklusion fra behandlinger, fordi de hverken var mænd eller “den rigtige mor”. Dette blev opfattet som homofobi, og fik deltagerne til at føle frustration. Desuden mødte flere deltagere heteronormative antagelser, hvor personalet antog, at de var søstre eller veninder. Wilson (2000) beskriver ligeledes, hvordan flere af deltagerne havde ubehagelige oplevelser med homofobi, fx beskeder fra naboer. I studiet af McInerney, Creaner og Nixon (2021) pointerede deltagerne ligeledes barrierer i mødet med samfundet omkring dem, og anså disse i kontekst af den dominerende kulturelle ideologi i Irland, som begunstiger heteronormativt, biologisk moderskab. Dette medførte en usikkerhed hos flere af deltagerne i forholdet med deres børn.

3.3.6 Samlet opsummering over studierne og de fem hovedtemaer

Dette litteraturreview har præsenteret en indsigt i den eksisterende forskning omkring oplevelsen af at være ikke-biologisk lesbisk mor i en planlagt lesbisk familie, der kan beskrives som unik og med forskellige udfordringer undervejs. Bekymringer om juridiske rettigheder og anerkendelse som forælder medførte følelser af usikkerhed, frustration og magtesløshed. Det biologiske bånd skabte en generel oplevelse af

ulighed og følelser som fortrydelse, tab og sorg over ikke at være biologisk mor, usikkerhed og tvivl på egne evner, samt en følelse af at komme i anden række. Manglen på en formel struktureret forælderrolle, blev set af nogle som en positiv proces, med friheden til at opbygge egen unikke rolle som forælder, hvor andre så processen som en tid med ensomhed og usikkerhed, og manglende navigation og terminologi til at definere og forankre deres rolle. Oplevelser med stigmatisering og heteronormativitet samfundet, blev set som kontekstuellet situeret i den dominerende kulturelle ideologi i de enkelte lande, som begunstiger heteronormativt, biologisk moderskab.

Med udgangspunkt i ovenstående litteraturreview og fem hovedtemaer, vil dette speciale udforske den ikke-biologiske lesbiske mors mangfoldige livsverden. Dette vurderes interessant at undersøge i en dansk kontekst, da der endnu ingen studier eller forskning findes i Danmark om ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelse af forældreskab. I ovenstående litteraturreview var to gennemgående temaer i alle studierne betydningen af hhv. juridiske rettigheder og det biologiske bånd. På baggrund heraf og med afsæt i egne forforståelser opstod en nysgerrighed om at udforske informanternes oplevelser og følelser omkring biologiens betydning, som borger i et land hvor juridiske rettigheder er sikret. Ligeledes vil specialets analyse fokusere på oplevelser af diskrimination og heteronormative antagelser fra myndighederne og i samfundet, og hvorledes disse kommer til udtryk i et "LGBT+ venligt" land som Danmark. Derudover fokuseres der på refleksioner om forælderrollen og hvad der konstituerer familie, samt refleksioner om valg af donor og dennes betydning i informanternes familiekonstellation.

4. Videnskabsteori

Ovenstående litteraturreview har præsenteret et overblik over den eksisterende forskning omkring ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelse af forældreskab, på baggrund af mit 9. semesters systematiske review herom. Dette afsnit præsenterer indeværende speciales videnskabsteoretiske ståsted, som er funderet i fænomenologien og hermeneutikken. For at skabe transparens bag dette ståsted, vil jeg gøre kort rede for udvalgte dele heraf og slutteligt argumentere for hvorledes fænomenologi og hermeneutik forekommer relevant i dette speciale.

4.1 *Fænomenologi*

Fænomenologi er en filosofisk skole og videnskabsteoretisk tilgang, som beskæftiger sig med læren om, hvordan verden opleves og erfares af enkelte individer, ved at undersøge et fænomen ud fra individets førstepersonsperspektiv. Et essentielt begreb i fænomenologien er livsverden, som omhandler det enkelte individs subjektive oplevelser og erfaring med den verden, de begærer sig i. Dette indebærer en interesse i at forstå, hvordan individet tænker, føler og forstår et specifikt fænomen (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015). Begrebet noema henviser til “hvad” der opleves, mens noesis omhandler “hvordan” dette opleves. På denne måde kan to individer tale om samme objekt (noema) men have forskellige oplevelser heraf (noesis) afhængig af deres livsverden (Langdridge, 2007). Ifølge Husserl undersøges dette af forskeren bedst gennem “époché”, hvilket betyder “at holde sin naturlige indstilling tilbage” for at opnå en fordomsfri beskrivelse af et fænomen, upåvirket af tidligere erfaringer og forforståelser. Martin Heidegger har videreudviklet Husserls fænomenologi ved øget fokus på at inkorporere eksistentialistiske elementer (Langdridge, 2007). Heidegger mente ikke, at individet hverken kan eller bør gøre sig fri af sin eksisterende viden om og forståelse af den verden, man lever i. Hermed er det ikke muligt eller ønskværdigt at “sætte parentes” om egne forforståelser og antagelser i undersøgelsen af et fænomen, men i stedet have bevidsthed om deres indflydelse (Langdridge, 2007).

4.2 Hermeneutik

Heideggers videreudvikling af Husserls klassiske fænomenologi rettede sig mod en mere filosofisk og hermeneutisk retning, med begrebet *dasein*, eller “tilværen”, som fokuserer på mulighedsbetingelserne for fortolkning - med mennesket som et fortolkende væsen influeret af verden omkring sig (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015; Højberg, 2014). I slutningen af 1900-tallet byggede blandt andet Hans Georg Gadamer videre på Heideggers syn på fortolkning som et fundamentalt aspekt af at være i verden (Langdridge, 2007). Gadamer anså individets væren i verden som indlejret i en bestemt kulturel, historisk og social kontekst. Forskerens fortolkningshorisont er medbestemmende for, hvilke forudsætninger, forforståelser og grundbegreber forskeren har med sig. I forståelsen af noget fremmed sker en horisontsammensmeltning, hvor forskerens egen horisont ændres løbende i mødet med og fortolkningen af det fremmede. Derfor må forskeren være bevidst om sin egen eksistens som situeret og uadskillelig fra fortolkningsprocessen. Forskerens egne forforståelser og antagelser bør hermed anses som en ressource og anvendes aktivt i forståelsen og fortolkningen af fænomenet ud fra dets specifikke kulturelle og historiske kontekst (Andersen & Koch, 2015).

Den hermeneutiske cirkel er et af de grundprincipper som alle retninger inden for hermeneutikken deler. Cirklen omhandler vekselvirkningen mellem del og helhed, hvor de enkelte dele af et fænomen må forstås i kraft af helheden, og helheden skal inddrages for at kunne forstå de enkelte dele. Vekselvirkningen er en cirkelbevægelse mellem informanternes fortællinger og jeg som forsker og fortolker, hvor forståelsen for begge parter udvikles løbende. Hermed er det både forskeren og informanten, som er meningsskabende i fortolkningsprocessen (Højberg, 2014).

4.3 *Specialets fænomenologiske-hermeneutiske ståsted*

I dette speciale anvendes den fænomenologiske og hermeneutiske tilgang i kombination til at opnå en dybdegående indsigt i den ikke-biologiske lesbiske mors livsverden gennem deres førstepersonsperspektiv. Herigennem søger jeg at få en forståelse for informanternes følelser, tanker og erfaringer med at blive og være forælder, med inspiration fra Husserls begreber om *noema* og *noesis*, og hermed bevidsthed om, at informanternes livsverden (*noema*) kan bestå af forskelligartede erfaringer og ople-

velser (noesis). Hvor fænomenologien giver mulighed for udfoldelsen af deskriptive beskrivelser af informanternes fortællinger, muliggør det hermeneutiske aspekt en dybdegående forståelse af informanternes fortællinger gennem løbende fortolkning heraf, som i kombination ligger ud over den rene, deskriptive fænomenologi (Langdridge, 2007).

I dette speciale henter jeg inspiration fra Heideggers eksistentielliske fænomenologi og beskrivelse af dasein, hvor forskerens tilværen som et fortolkende væsen er influeret af verden omkring sig. Specialet er influeret af Gadammers videreudvikling heraf og hermeneutiske position, med en kontinuerlig refleksion og bevidsthed om egen situerede position, der medfører, at informanternes livsverden ikke kan tilgås rent objektivt, men hvor indflydelsen af egne forforståelser, erfaringer, og psykologfaglige baggrund i form af teorier er et vilkår. Disse anses som dynamiske snarere end statiske - som både kan skabe begrænsninger for min forståelse af informanterne, såvel som muliggøre nye forståelser heraf (Andersen & Koch, 2015).. I fortolkningen og forståelsen af informanternes fortællinger, har jeg bevidsthed om den kulturelle og historiske kontekst, som de og deres fortællinger er indlejret i. Egne forforståelser anvendes aktivt som meningsskabende enheder i fortolkningsprocessen. Herigennem ønsker jeg at skabe en løbende udvikling af egne prædisponerede forståelser og antagelser med formål om at opnå en fælles forståelse ved horisont-sammensmeltning med informanternes fortolkningshorisont (Langdridge, 2007; Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015)

5. Metodeafsnit

I forlængelse af dette speciales videnskabsteoretiske ståsted vil jeg uddybe metodiske overvejelser i relation til specialets formål. Først vil jeg præsentere en kort redegørelse for den kvalitative forskningsmetode, som er den overordnede metodiske ramme for dette speciale. Dernæst vil jeg præsentere det semistrukturerede livsverdensinterview, som anvendes til at indsamle empiri og data, samt overvejelser om udformning af interviewguide. Yderligere beskrives metodiske overvejelser om dataindsamling og informantsøgning, transskription af interviews, samt anvendelse af de seks stadier i IPA som analysemetode. Slutteligt vil jeg uddybe mine mikro- og makroetiske overvejelser.

5.1 *Kvalitativ metode*

Den kvalitative metode søger at fremhæve kvaliteterne ved et fænomen frem for kvantiteterne, og fokuserer på, hvordan noget fremtræder, opleves, siges eller gøres. Mennesket ses som agerende individer i en social verden, og fokus for kvalitativ forskning er forståelsen af individets livsførelse og adfærd, samt motiver og intentioner bag. På denne måde er den kvalitative metode i opposition til den kvantitative, hvis formål omhandler at bestemme og forklare kausale sammenhænge, som ofte kvantificeres gennem statistisk materiale (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Med udgangspunkt i specialets fænomenologiske-hermeneutiske ståsted, har jeg i dette speciale gennem kvalitative, semistrukturerede interviews søgt at opnå dybdegående indsigt i samt forståelse for det enkelte individs oplevelser, tanker, handlinger og følelser omkring at være ikke-biologisk lesbisk mor i et heteronormativt samfund, set ud fra deres livsverden

5.1.1 Kvalitet i kvalitativ forskning

Kvalitetskriterierne reliabilitet, validitet og generaliserbarhed anvendes ofte inden for kvantitative forskning, og bliver forsøgt direkte overført til kvalitativ forskning. Brinkmann & Tanggaard (2015) argumenterer for, at den kvalitative forsker i stedet bør fokusere på kvalitetsvurdering gennem kriterier som transparens, gyldighed og genkendelighed. I dette afsnit vil eksempler på overvejelser om og anvendelse af disse kriterier i specialet gennemgås kort, hvorimod en diskussion af kvalitetsvurde-

ring og begreberne kan ses i diskussionsafsnit 8.2 *Specialets bidrag og begrænsninger*

Validitet eller gyldighed omhandler, hvordan forskeren forholder sig til sin rolle i undersøgelsen og særligt de fortolkninger man foretager undervejs, samt egne forudantagelser og forforståelser (Flyvbjerg, 2010). I dette speciale har jeg forholdt mig kritisk til min egen rolle gennem kontinuerlige overvejelser om fortolkningen af informanternes oplevelser, og hvorvidt det afspejler det genstandsfelt, jeg ønsker at opnå indsigt i og forståelse for. Som forsker har jeg haft bevidsthed om egne initiale forforståelser og erfaringer med genstandsområdet, i kraft af min egen position som ikke-biologisk mor, samt identifikation som LGBTQ+ person. Ved at tydeliggøre samt skabe åbenhed om den mulige indflydelse af egen position og mulige fordele og ulemper herved, har jeg søgt at øge specialets validitet og gyldighed. Til trods for de potentielle ulemper dette kan medføre, vil jeg argumentere at det er en fordel i relationen til informanterne, idet minoritetsgrupper ofte har oplevelser, som ikke i samme grad kan forstås af en outgroup person. På denne måde anses egen insider-position som et bidrag, angivet at jeg kontinuerligt medtænker dets mulige indflydelse gennem specialets forskellige faser, i fortolkningen og forståelse af informanternes livsverden (Flyvbjerg, 2010; Andersen & Koch, 2015).

Reliabilitet eller transparens omhandler i kvantitative studier, hvorvidt resultaterne kan reproducere. Inden for den kvalitative metode er dette svært opnåeligt, da viden her produceres i relationen mellem forsker og informant (Kvale & Brinkmann, 2015). Transparens henviser derimod til forskerens opmærksomhed på at forholde sig reflekteret og gennemsigtig i sine valg og fravalg. I dette speciale har jeg som forsker været opmærksom på at angive tydelige beskrivelser af alle undersøgelsens processer, så læseren får indblik i løbende refleksioner om valg og fravalg. Eksempler herpå er specialets afsnit 4.4. der ekspliciterer processen med dataindsamling, fund af informanter m.m. Endnu et eksempel er specialets analyseafsnit, hvor der anvendes IPA metodens seks stadier for at sikre en fyldestgørende og transparent tilgang til fortolkning af informanternes fortællinger. Hyppige citater er blevet anvendt til at tydeliggøre og adskille, hvad der er informantens egne ord, og hvad der er fortolkning heraf pba. teori. Disse refleksioner og bevidsthed skaber transparens for

læseren, hvilket styrker specialets reliabilitet og troværdigheden af undersøgelsen (Tanggaard & Brinkmann, 2015b;Kvale & Brinkmann, 2015).

Generaliserbarhed eller genkendelighed omhandler, hvorvidt den producerede viden i undersøgelsen forekommer relevant, eller kan overføres til andre situationer. Inden for det humanistiske- og samfundsfaglige område, kan det dog argumenteres, at generalisering ikke forekommer ligeså relevant, da fokus er på de isolerede aspekter og individer, forskeren beskæftiger sig med (Roald & Køppe, 2008;Tanggaard & Brinkmann, 2015b). I indeværende speciale har jeg haft bevidsthed om kritikken af den kvalitative metodes manglende objektivitet og mulighed for generaliserbarhed, som der tilstræbes inden for den kvantitative metode (Karpatschof, 2015). Med udgangspunkt i Roald og Køppes (2008) kvalitative analytiske generalisering, har jeg gennem dataindsamling og analyse udforsket de enkelte informanternes kvalitative oplevelse af genstandsområdet. Dette er gjort med henblik på at skabe en analyse og fortolkning, der vurderer fælles egenskaber og temaer på tværs af de enkelte informanternes oplevelser, med formål om at skabe genkendelighed og styrke generaliserbarheden af dette speciales undersøgelse (Karpatschof, 2015).

5.2 Det semistrukturerede livsverdensinterview

Det kvalitative interview tager udgangspunkt i samtaler, og kan beskrives som en gensidig udveksling af perspektiver mellem to personer om et emneområde, som begge deler interesse for. Interviewet er en professionel samtale med struktur og formål, hvor hensigten er at producere viden, som konstrueres i samspillet mellem forsker og respondent (Kvale & Brinkmann, 2015). I dette speciale anvendes det semistrukturerede livsverdensinterview som redskab til at indsamle informanternes fortællinger, for senere at fortolke disse oplevelser mhp. at skabe ny viden og forståelse for ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelse af forældreskab, på tværs af de temaer som udfolder sig (Kvale & Brinkmann, 2015).

Det semistrukturerede livsverdensinterview er inspireret af fænomenologien og fokuserer på informantens livsverden og oplevelser af et specifikt genstandsområde ud fra deres førstehåndsperspektiv (Kvale & Brinkmann, 2015). Denne type interview har som andre interviewformer et formål og struktur, men foretages på baggrund af en

mere fleksibel og ‘åben’ interviewguide, bestående af overordnede temaer der ønskes undersøgt, og præformulerede forslag til spørgsmål som kan stilles undervejs. Informanten opfattes som ekspert inden for emneområdet i den etablerede interviewrelation, hvor der i tråd med den fænomenologiske tilgang gives plads til at informanten i højest mulig grad kan fortælle åbent om sin personlige oplevelse, gennem så rige og præcise beskrivelser som muligt (Smith & Osborn, 2008;Kvale & Brinkmann, 2015). Desuden har jeg en erkendelse af, at den producerede viden opstår i samspillet mellem informant og forsker, og at interviewsituationen derfor aldrig kan være fuldt ud neutral eller objektiv (Kvale & Brinkmann, 2015).

5.2.1 Interviewguide

For at løfte samtalen med informanterne fra almindelig hverdagssamtale til et interview med relevans og værdi for forskningen, formulerede jeg en interviewguide, der skabte struktur og støtte under interviewet (Kvale & Brinkmann, 2015; Tanggaard & Brinkmann, 2015a). Den “åbne” interviewguide har givet fleksibilitet til, at jeg som forsker kunne udforske de forskellige retninger og informationer, som fremkom i samspillet med informanten (Langdridge, 2007;Smith & Osborn, 2008).

Interviewguiden begynder med en briefing, der fungerer som en præsentation, hvor jeg som interviewer fortæller om mig selv, om interviewets og specialets formål, samt om informantens rettigheder, hvorefter informanterne præsenterede sig selv. I venstre kolonne af interviewguiden ses de specifikke temaer, som berøres under interviewet, baseret på teori og tidligere forskning. En udfoldelse af temaerne og spørgsmål hertil kan ses i *bilag 1: Interviewguide*, men hovedtemaerne var som følger:

1. Planlægning af barn
2. Fertilitetsbehandling
3. Graviditet
4. Fødsel og fødselsforberedelse
5. Moderskab - “hvad er familie”
6. Rollen som forælder
7. Sociale netværk
8. Stigmatisering/udfordringer

I højre kolonne af interviewguiden ses nøje overvejede interviewspørgsmål, som udfolder de ovenstående hovedtemaer. Spørgsmålene blev brugt som en retningsnor og blev fulgt kronologisk, i det omfang det gav mening, med plads til indskydelser fra interviewer såvel som informanten (Tanggaard & Brinkmann, 2015a). Desuden ses en række støttespørgsmål, som hjælp til at opnå mere beskrivende og reflekterende fortællinger, i tilfælde af kortere svar. Den sidste del af interviewet indeholdt en debriefing omkring oplevelsen af interviewet, med plads til afsluttende kommentarer eller tilføjelser.

5.3 *Dataindsamling*

Dette afsnit vil indeholde en præsentation af mine overvejelser i forbindelse med dataindsamling til dette speciale. Jeg vil herunder forklare, hvordan jeg har rekrutteret informanter, samt hvordan selve interviewsituationerne har udfoldet sig.

5.3.1 Informantsøgning og interviewsituation

I dette speciale var processen med at finde informanter til dataindsamling inspireret af den eksisterende forskning omtalt i specialets litteraturreview, som berører samme interesseområde og undersøger samme deltagertype gennem kvalitative interviews. På baggrund heraf blev nedenstående kriterier til informanterne dannet:

1. Voksne, 18+ år
2. Dansktalende
3. Ciskønnet kvinde (Sidefod: Ciskønnet betyder, at individets oplevede kønsidentitet stemmer overens med det køn, som personen blev tildelt ved fødslen)
4. Medmor/ikke-biologisk mor
5. Lever i fast parforhold med en anden kvinde
6. Har planlagt og fået et eller flere børn sammen med denne partner
 - a. Partner har båret og født disse børn

På baggrund heraf udformede jeg et rekrutteringsopslag (bilag 3) som skulle formidle specialets formål og emne. I opslaget anvendte jeg et uformelt og ikke-akademisk sprog, og forsøgte at tydeliggøre rammerne for projektet på en forståelig måde for almenbefolkningen. Samtidig gjorde jeg mig overvejelser om, at anvende så inklusiv terminologi som muligt, og undgå sprogbrug som kunne fremstå ekskluderende eller disrespektfuldt. Jeg valgte i opslaget bevidst at præsentere mig selv og min position som en del af LGBTQ+ miljøet, da jeg selv er ikke-biologisk mor og identificerer mig som en ciskønnet, lesbisk kvinde. Hermed var min forhåbning, at informanterne følte en større tryghed ved at åbne op omkring deres oplevelser til en “insider” person, som er medlem af samme minoritetsgruppe (ingroup) og har en anden og muligvis større forståelse for deres livsverden, end en person “udefra” (outgroup) ville have.

Opslaget blev i februar måned delt med to forskellige online fællesskaber, som henvender sig specifikt til queer forældre og lesbiske mødre på Facebook, samt sendt til en organisation med tilknytning til LGBTQ+ miljøet i Danmark. På denne måde søgte jeg at nå ud til en mangfoldig gruppe af mennesker, på tværs af forskellige sociale klasser, alder, etnicitet, uddannelse m.m. Gennem mine opslag i de to online fællesskaber kontaktede 10 personer mig enten via mail eller facebook-besked med ønske om at deltage i projektet. En af disse var endnu ikke forælder, og én anden var fraskilt fra barnets anden forælder. De tilbageværende otte personer som havde henvendt sig til mig pba. rekrutteringsopslaget, blev tilsendt en række demografiske spørgsmål gennem sikker mail. Disse spørgsmål var som følger:

- *Hvad er din alder?*
- *Hvilken by bor du i?*
- *Hvor længe har du været sammen med din partner?*
- *Hvor mange børn har du sammen med din partner?*
 - *Hvor gamle er disse børn?*
- *Har du eller din partner andre børn fra tidligere forhold?*
- *Har du selv prøvet at bære et eller flere af jeres børn/eller børn fra et tidligere forhold?*

På baggrund af svarene på ovenstående demografiske spørgsmål, samt specialets tidsramme og ressourcer, udvalgte fire informanter, som opfyldte alle kriterierne. Geografisk placering var en essentiel faktor i udvælgelsen heraf, da jeg særligt ønskede at foretage face-to-face interviews med informanterne, da jeg anså det som en fordel at kunne aflæse informanternes nonverbale kommunikation, samt muligheden for at skabe en tryk kontakt til informanten (Kvale & Brinkmann, 2015). Informanterne vil blive præsenteret individuelt i afsnit 7.1 *Informantbeskrivelse*.

5.3.2 Interviewsituationen

De fire informanter blev tilbudt at blive interviewet enten i eget hjem, i et booket lokale, eller andet sted som gjorde dem trygge. Alle interviews foregik, på informanternes opfordring, i deres eget hjem. Dette medførte en uformel setting, som vurderes at være passende mhp. specialets emne, og samtidig var med til at skabe en tryk interviewsituation for informanterne, ift. at skulle tale om potentielle sårbare emner (Tinggaard & Brinkmann, 2015a). De fire interviews varede mellem 80-120 minutter. Alle informanter havde stillet kaffe, te og kager frem og der var en afslappet stemning ved alle fire interviews. Under alle interviews var der ingen betydelige forstyrrelser, pauser eller afbrydelser. Dog skal det nævnes, at alle fire informanter undervejs tjekkede deres mobil for at sikre sig, at deres partner og børn ikke var på vej hjem eller havde brug for noget. Dette var et vilkår jeg vidste på forhånd, da jeg interviewede forældre til mindre børn i eget hjem, hvor de havde bedt deres partner om at være andetsteds med børnene i et tidsrum. I ét af de fire interviews (bilag 8), var informantens partner hjemme og i gang med at putte parrets datter under interviewet, og gik rundt omkring os og i stuen, hvilket muligvis kan tænkes at have haft en indflydelse i nogle af informantens beskrivelser af oplevelser og følelser.

5.5 Transskription

Transskribering er en central del af fænomenologiske undersøgelser, hvor den skriftlige formidling af det talte sprog skaber en dekontekstualiseret gengivelse af et interview (Langdridge, 2007; Brinkmann & Tanggaard, 2015). I dette speciale blev de enkelte interview med informanterne optaget på diktafon, og efterfølgende transskriberet verbatim. Transskriptionerne i dette speciale fokuserer på informanternes ord og formuleringer, skrevet i talesprog frem for skriftsprog, og fokuserer ikke på stemmeleje og betoning, da opgavens analytiske fokus ikke er rettet mod det sproglige indhold (Smith & Osborn, 2008). Tonefald, kropssprog og følelsesudtryk er fremhævet, hvor det forekommer relevant for forståelsen af informanternes udsagn. Af hensyn til læsevenlighed udelades uvigtige udråbs- og fyldord som fx “øh”, “ja” og “hmm”.. Af hensyn til etik og fortrolighed, valgte jeg at anonymisere informanterne, deres partnere og børn, ved at tildele dem dæksnavne. Dæksnavnene giver desuden en mere personlig fremstilling og overskuelighed ved anvendelse af citater fra transskriptionerne i specialets analyse. Benævnelse af beskæftigelse, familiemedlemmer, byer, skoler og andre identificerbare data omtales ligeledes i anonymiseret form (Kvale & Brinkmann, 2015).

Herunder ses et eksempel på, hvordan ovenstående blev noteret i transskriptionerne:

I = Interviewer

B = Beate (anonymiseret navn)

() = angiver stemningsbeskrivelse fx: (griner)

[] = angiver redigering foretaget mht. anonymitet, fx [by] eller [navn på fertilitetsklinik]

// = angiver små forstyrrelser fx: /uklart/ eller /hoster/

... = angiver kort pause, længere pauser angives med (...)

{ } = angiver anonymiseret materiale

5.6 IPA som analysemetode

Interpretive Phenomenological Analysis (IPA) er en kvalitativ analysemetode til at undersøge individers oplevelser og erfaringer gennem detaljerig analyse. Smith og Osborn (2008) beskriver hvordan IPA har rødder i de to teoretiske akser: fænomenologien og hermeneutikken. På denne måde beskæftiger forskeren sig med en såkaldt "dobbelt hermeneutik", hvor forskeren udforsker informantens livsverden og oplevelser, med samtidig anerkendelse af, at disse oplevelser er udtryk for forskerens fortolkning heraf, influeret af egne forforståelser og erfaringer (Smith & Osborn, 2008). Disse anses dog ikke som ødelæggende, men snarere som en nødvendighed, der giver en dynamisk og meningsskabende proces, hvor forskeren gennem fortolkning søger at forstå informantens livsverden (Smith & Osborn, 2008). IPA kan beskrives som en idiografisk tilgang, hvor forskeren fokuserer på at analysere den konkrete, individuelle oplevelse en enkelt 'case' af gangen, før der arbejdes hen imod mere generelle udsagn og forståelser af det samlede materiale (Langdridge, 2007; Smith & Osborn, 2008).

På baggrund af ovenstående argumenteres for anvendelse af IPA til at udforske informanternes individuelle livsverden og opnå en dybere forståelse for deres oplevelser og erfaringer gennem fortolkning. Dette med samtidig forståelse for indflydelse af egne forforståelser og antagelser, der anvendes aktivt som meningsskabende enheder i fortolkningsprocessen (Langdridge, 2007).

5.6.1 Stadierne i IPA

IPA kan inddeles i seks trin, og jeg vil i nedenstående redegøre for, hvordan disse analytiske trin er udført i dette speciale. Ved første fase dykkede jeg ned i informantens livsverden, ved at læse og genlæse transskriptionen af interviewet, blive bekendt med materialet, og herigennem skabe potentiale for nye refleksioner over interviewets struktur samt mønstre i informantens fortællinger (Smith & Osborn, 2008). I anden fase nærlæste jeg igen transskriptionerne, mens jeg noterede deskriptive kommentarer, associationer eller opsummeringer om den overordnede mening, eller konteksten omkring oplevelsen, i venstre margin (Langdridge, 2007; Smith & Osborn, 2008). I fase tre skrev jeg i højre margin de fremtrædende temaer, som dannes ud fra kommentarerne og associationerne fra fase to. Denne tematiske kodning repræsente-

rer og opsummerer kortfattet essensen af kommentarerne og deres mening. Efterfølgende blev de initiale temaer sorteret og opdelt i hoved- og undertemaer (Langdridge, 2007). I fase fire udformede jeg et dokument med en tabel over de valgte temaer og undertemaer. Temaerne blev her knyttet til udvalgte citater, hvis formål var at skabe en tekstnær beskrivelse af det pågældende tema. I denne fase frasorterede jeg temaer som ikke fremstod relevante eller overlappede med andre temaer. I femte fase undersøgte jeg forbindelserne mellem de identificerede temaer og samlede disse på ny i små grupperinger. Til dette formål brugte jeg tabellen fra fase fire med to sideløbende kolonner, for at skabe overblik over, hvilke temaer forsvandt, samt hvilke der blev undertemaer for andre (Smith & Osborn, 2008). I sjette og sidste fase blev den endelige, tilrettede liste over udvalgte temaer og undertemaer samlet. I denne fase knyttede jeg citater fra de enkelte interviews til de endelige temaer, så det blev tydeliggjort, hvor i transskriptionerne temaerne udfoldes.

Når ovenstående seks faser er udført for ét interview, gik jeg gennem faserne forfra med det næste interview. Efter analyse af alle interviews, produceredes en samlet tabel over temaer på tværs af interviewene. Her faldt nogle af de indledende temaer atter væk, omskrevet til undertemaer eller kombineret med et andet hovedtema - dette da de enten ikke var fremtrædende nok i datamaterialet og transskriptionerne, eller ikke havde relevans for specialets problemformulering (Smith & Osborn, 2008). På denne måde er anvendelsen af IPA en tidskrævende proces, hvor de endelige temaer først kan sammenholdes på tværs af datamaterialet efter analyse af alle interviews.

5.7 Etiske overvejelser

I udførelsen af et forskningsprojekt er det nødvendigt at forholde sig til, hvilke etiske problemstillinger, der måtte opstå i løbet af undersøgelsen. Etiske problemstillinger i forskningsøjemed kan deles op i to hovedkategorier: mikroetiske- og makroetiske dilemmaer (Brinkmann, 2015a). Dette speciales etiske overvejelser præsenteres nedenfor gennem denne opdeling.

5.7.1 Mikroetiske problemstillinger

Mikroetiske problemstillinger er essentielle for kvalitativ forskning, da disse omhandler, hvordan forskeren tager vare på de informanter, som deltager i undersøgelsen (Brinkmann, 2015a). I dette speciale berører dette særligt de fire informanter jeg interviewede - Beate, Ella, Hannah og Jette.

5.7.1.1 Informeret samtykke

En af de etiske overvejelser jeg har gjort mig omhandler, at informanterne var informeret tilstrækkeligt om undersøgelsens formål og fremgangsmåde, før interviewene påbegyndtes. Rekrutteringsopslaget (bilag 3) indeholdt nyttige informationer om specialets formål og emne. Yderligere har jeg udformet en samtykkeerklæring (bilag 2), som blev præsenteret for og læst grundigt af alle informanter, samt underskrevet inden interviewene begyndte. Ved at underskrive denne, viser informanten, at de er indforstået med interviewets betingelser, at deltagelsen er frivillig, samt at de til enhver tid kan afbryde deres deltagelse uden videre konsekvenser (Brinkmann, 2012). Desuden beskrives heri hvordan informanternes personoplysninger og optagelse af interviewet opbevares forsvarligt og fortroligt, og udelukkende anvendes til det givne formål.

5.7.1.2 Fortrolighed

Fortrolighed indebærer blandt andet, at identificerbare karakteristika anonymiseres gennem hele opgaven, så den enkelte informant ikke kan genkendes af læseren i den endelige rapport (Flick, 2018). Idet Danmark er et mindre land med et forholdsvis lavt befolkningstal, vil undersøgelser af minoritetsgrupper gøre det sværere at anonymisere og skabe fortrolighed. Da undersøgelsens informanter placerer sig i to mi-

noritetsgrupper: identificering som LGBTQ+ person samt som ikke-biologisk mor, har jeg haft stor bevidsthed om anonymisering og beskyttelse af informanterne. Dette inkluderer at anonymisere navne, byer, beskæftigelse samt andre genkendelige oplysninger.

5.7.1.3 Konsekvenser

Som kvalitativ forsker har jeg forholdt mig til den mulige skade eller overlast undersøgelsen kan have påført deltagerne, herunder personlige konsekvenser eller en ændret selvopfattelse hos informanterne, men også de fordele, der kan komme ved deltagelse i undersøgelsen (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg har reflekteret over de mulige konsekvenser for både informanterne, men også overfor den større minoritetsgruppe, som de i undersøgelsen repræsenterer og er del af.

Som beskrevet i afsnit 5.3.1, har jeg valgt at være åben over for informanterne om min egen personlige identificering som ikke-biologisk lesbisk mor, og hermed påtager jeg en form for “insider” position. Derfor var jeg særdeles bevidst om den åbenhed og intimitet, dette kan have skabt rum for, med mulighed for at informanterne delte oplysninger og følsomme minder, som de senere ville fortryde (Willig, 2016). Yderligere kan det tænkes, at informanterne tilbageholder visse oplevelser eller uddybelser heraf, da det antages at jeg som ingroup-medlem “ved hvordan det er”. Derfor var det særligt vigtigt for mig at tydeliggøre rammerne for interviewet og min rolle som forsker, samt at skabe en god relation ved fx at indlede med en briefing. Under interviewet havde jeg bevidsthed om at være lyttende og spørge uddybende ind til deres oplevelser, med støtte fra den dybdegående interviewguide (bilag 1), og bidrog kun med aspekter fra egne oplevelser hvor det forekom relevant og anerkendende. I debriefingen efter endt interview, spurgte jeg ind til informanternes oplevelse, og fortalte, at de altid var velkomne til at kontakte mig ved spørgsmål eller tvivl.

Jeg har desuden haft særlig bevidsthed om, at interviewet ville berøre temaer og spørgsmål, som potentielt kunne være sårbare for mine informanter. Herunder havde jeg opmærksomhed på, ikke at komme til at misbruge de terapeutiske samtalefærdigheder, som jeg har erfaret gennem blandt andet praktikforløb og studiearbejde - dette for at undgå, at informanterne ufrivilligt kom til at dele intime ting fra deres privat-

sfære, som de ikke ønskede. Jeg har søgt at påbegynde interviewet med “bløde” spørgsmål, og hvis sensitive emner kom frem under interviewene, valgte jeg ikke at gå dybdegående ind i disse emner, men i stedet spørge ind til hvilken rolle det havde ift. oplevelsen af at være ikke-biologisk mor (Brinkmann, 2015a)

5.7.1.4 Forskerens rolle

I særligt kvalitative undersøgelser bliver forskerens integritet og moral central, da forskeren er medskabende i den vidensproducerende proces (Willig, 2016). I dette speciale har jeg gennem opgaven haft kontinuerlig refleksivitet om min egen rolle i dataindsamlingen, herunder den mulige indflydelse af egne forforståelser og forhåndsviden (Langdridge, 2007; Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015). Desuden har jeg haft bevidsthed om, at valget af interview som dataindsamlingsmetode utvivlsomt vil medføre en asymmetrisk magtrelation under selve interviewet såvel som efterfølgende. I det semistrukturerede livsverdensinterview, opfattes informanten som ekspert inden for emneområdet, og der gives plads til at fortælle åbent om egne oplevelser. Til trods herfor, er det jeg som forsker, der påtager sig den professionelle rolle - herunder at bestemme emnet for interviewet, hvilke spørgsmål der stilles og hvordan de formuleres. Desuden er det jeg som forsker, der udvælger relevante citater fra informantens udtalelser, kobler teorier til disse og analyserer samt fortolker herpå (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg har søgt at minimere denne magtasymmetriske indflydelse ved at være opmærksom på mit etiske ansvar og være transparent om fortolkningsprocessen, bl.a. ved at anvende mange, detaljerige citater fra transskriptionerne, samt tydeliggøre, at fortolkningen sker pba. opgavens teoretiske fundament og tidligere forskning, og ikke nødvendigvis ville være lig informantens tolkning heraf.

Med baggrund i dette speciales fænomenologiske-hermeneutiske tilgang, har jeg valgt at rapportere viden, der afspejler og er så loyal mod informanternes fortællinger og den situationelle kontekst som muligt, for at undgå meningsforandringer i det transskriberede materiale og den efterfølgende analyse (Kvale & Brinkmann, 2015; Brinkmann, 2012). Desuden har jeg haft øget bevidsthed omkring, hvordan informanterne og deres livsverden fremstilles i rapporteringen, for at øge fortroligheden og bringe en så nuanceret forståelse som muligt af informanternes oplevelser (Langdridge, 2007; Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015). Til trods for den fortrolighed og transparens dette skaber, er jeg opmærksom på, at informanternes ople-

velser er kontekstuellet situerede og udtryk for deres førstepersonsperspektiv, hvilket kan begrænse repræsentativiteten og generaliserbarheden af datamaterialet og analysen heraf.

5.7.2 Makroetiske problemstillinger

De makroetiske overvejelser omhandler, hvilke mulige konsekvenser opgavens forskning kan have i en samfundsmæssig kontekst og indenfor det videnskabelige felt der undersøges (Brinkmann, 2012). Dette indebærer overvejelser om socialpolitiske magtrelationer, for eksempel hvilken indflydelse og konsekvenser mødet med det danske juridiske retssystem har for informanterne såvel som andre LGBTQ+ personer. Desuden medfører dette overvejelser om, hvilke befolkningsgrupper der potentielt ville blive påvirket af undersøgelsens resultater ved en senere offentliggørelse af specialet (Brinkmann, 2015a).

Specialets idiografiske fokus på de individuelle informanternes oplevelser og livsverden, kan risikere at repræsentere en overgeneralisering, som ikke kan eller bør afspejle samfundets resterende ikke-biologiske lesbiske mødres oplevelser af at være forældre. Til trods herfor, er forhåbningen, at informanternes oplevelser bringer et nuanceret indblik i, hvordan deres oplevelser er kontekstuellet situerede, og hvorledes det omgivende samfund har indflydelse herpå. Forhåbningen er hermed, at den viden som fremkommer i dette speciale, kan have en mulig positiv indflydelse for de individuelle informanter og deres trivsel, såvel som samfundets holdninger til, forståelse for og adfærd over for ikke-biologiske lesbiske mødre og LGBTQ+ personer generelt. Det er vigtigt at påpege, at opgaven søger at belyse individets oplevelser med at være ikke-biologisk mor hjemme i egne trygge rammer, såvel som i mødet med myndigheder, samfundet, og befolkningen. Hermed er alle fortolkninger og analyse grundet i interviewdata og informanternes svar, og søger ikke at skabe diskrimination eller stigmatisering, men derimod kortlægge oplevelsen af at være ikke-biologisk lesbisk mor, med alle dets nuancer (Flick, 2018).

6. Historisk overblik

I forrige afsnit blev indeværende speciales metodiske overvejelser udfoldet. Dette afsnit vil præsentere et historisk overblik over udviklingen i familielivsførelse i Danmark fra begyndelsen af 1900-tallet og frem til i dag, med fokus på overgangen fra den traditionelle “kernefamilie” til en mere inklusiv og mangfoldig forståelse af forældreskab og familie, herunder udviklingen i den danske lovgivning og rettigheder for LGBT+ familier. Afsnittets perspektiver vil lede op til det efterfølgende teori-afsnit.

6.1 Familier og forældreskab i Danmark 1900-2023

I løbet af tidsperioden fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag har udviklingen af forskellige familieformationer og måder at være forældre på i Danmark gennemgået en bemærkelsesværdig transformation, influeret af samfundsmæssige, økonomiske og kulturelle faktorer - herunder ændringer i normer og værdier, teknologiske fremskridt, samt udvikling i forståelsen af, hvad der konstituerer en familie (Lundis, 2023; Lildal-Schrøder, 2020).

6.1.1 1900-1950'erne - Traditionelle familier og kønsroller

Begrebet “familie” og forælderrollen har historisk set gennem århundreder været dybt forankret i samfundets traditionelle normer og værdier om ægteskab, reproduktion og stabilitet. I begyndelsen af det 20. århundrede havde Danmark, ligesom størstedelen af verden, en konservativ samfundsstruktur, som ikke anerkendte LGBT+ personers rettigheder og livsførelse, der blev set som et tabu i strid med samfundets normer. Dette skabte en diskrimination og frygt, som tvang mange LGBT+ personer til at leve i hemmelighed og skam. I 1866 fastslog straffeloven at homoseksualitet var ulovligt og strafbart. For mange LGBT+ personer blev det derfor næsten set som en “sejr”, da homoseksualitet i 1930 blev optaget på WHO's liste over psykiske lidelser - da det trods alt var bedre at være psykisk syg end kriminel (Lildal-Schrøder, 2020; Lundis, 2023).

I 1950'erne og efterkrigstiden var den dominerende opfattelse af “familie” stadig den traditionelle kernefamilie, bestående af en far, en mor og deres biologiske børn, med

en klar forventning til og arbejdsfordeling mellem kønnene - med faren som hovedforsørger og økonomisk ansvarlig, og moren med ansvar for børneopdragelse og huslige opgaver (Nielsen, Pedersen & Hansen, 2016). Myndighederne fulgte i disse år LGBT+ personer med stigende opmærksomhed, og den særdeles negative omtale i pressen gjorde, at LGBT+ samfundet var præget af skjulte netværk og tabuisering af ikke-heteronormative relationer (Lundis, 2023).

6.1.2 1960-1980'erne - Kvindebevægelsen, større anerkendelse og nye forældreroller

I løbet af 1960'erne og 1970'erne begyndte der at opstå ændringer i det traditionelle familieideal. Perioden var præget af en stigende kvindebevægelse og en ændret opfattelse af ligestilling og forventninger til hhv. moder- og faderrollen, hvor det blev mere acceptabelt at mødre ikke blot var hjemmegående omsorgsgivere, men begyndte at engagere sig i uddannelse og karriere ved siden af. I årene 1980-90'erne intensiverede denne udvikling - kvinderne begyndte at deltage mere i arbejdsmarkedet, og fædrene begyndte at deltage mere aktivt i rollen om børneopdragelse og huslige pligter, hvilket bidrog til en mere ligeværdig fordeling af ansvar i familien (Nielsen, Hansen & Pedersen, 2016)

Ungdomsoprøret og den seksuelle frigørelse var med til at løsne op for de "stive" holdninger i samfundet, og bane vejen for anerkendelse af LGBT+ forældre (Lundis, 2023). LGBT+ personer gjorde i perioden 1970-80'erne for alvor op med sygdomsopfattelsen af homoseksualitet, og forsøgte at "bryde" med samfundets kategorisering af dem. I 1981 fjernede Danmark homoseksualitet fra listen over psykiske sygdomme, og i 1987 blev forskelsbehandling pba. seksuel orientering gjort strafbart. LGBT-rettighedsbevægelser begyndte at fylde i samfundsdebatten og udfordre den traditionelle "far, mor og børn" familieopfattelse med et nuanceret blik på, hvad familie og forældreskab kan indebære. Dette førte til en bredere anerkendelse af forskellige familieformer og livsstilsvalg, herunder samkønnede par, enlige forældre og sammensatte familier. Begrebet familie omfattede ikke længere kun biologisk slægtskab, men også relationer baseret på kærlighed, omsorg og fælles liv (Lundis, 2023; Nielsen, Hansen & Pedersen, 2016)

6.1.3 1990-2000'erne - Fra anerkendelse til inklusion

I slutningen af 1990'erne og 2000'erne tog udviklingen og diversiteten af forskellige familieformer fart. Forældrerollen var ikke længere ensbetydende med bestemte familiestrukturer eller kønsroller, men opdragelse og omsorg blev i stedet mere individualiseret og tilpasset til egne værdier og normer.

Lesbiske kvinder begyndte i løbet af 1990'erne for alvor at få en stemme i LGBT+ historieskrivningen, som oftest har omhandlet bøsser og deres kamp for rettigheder. Der findes kun begrænset dokumentation op gennem tiden om lesbiske kvinder, som historisk set er blevet betragtet som en myte, da kvinder ikke blev anset som værende seksuelle væsner med selvstændig lyst (Lundis, 2023). Lesbisk forældreskab blev ligeledes i mange år anset som et oxymoron - hvor kvinder enten kunne være lesbisk eller mor, men ikke begge dele. Samfundet og den politiske retorik har medført en myte omkring LGBT+ personer som værende "anti-familie", hvor lesbiske er blevet anset som uegnede mødre grundet deres seksuelle orientering - en diskurs som i mange år har haft indflydelse på lesbiske kvinders overvejelser om forældreskab (Slater, 1995)

I løbet af 1990'erne begyndte flere LGBT+ personer at tale om at stifte familie, da det at få børn pludselig var en realistisk mulighed, selvom de tekniske og juridiske udfordringer stadig var store. Netop som flere LGBT+ personer, og særligt lesbiske kvinder, begyndte at drømme om og planlægge at få børn, vedtog Folketinget i 1997 et forbud, der specifikt forbød lægeassisteret behandling og insemination af lesbiske og enlige kvinder. Dette ramte særligt det lesbiske miljø hårdt, og fik mange til at droppe planerne om at få børn. Loven forbød dog ikke andet sundhedspersonale at hjælpe, og i 1999 åbnede jordemoderen Nina Stork i protest mod loven den første fertilitetsklinik i Danmark, og hjalp i denne "forbudstid" (1997-2007) mange lesbiske par med at få børn (Lundis, 2023; Lildal-Schrøder, 2020)

2000'erne var årene hvor der kom en større anerkendelse af LGBT+ forældre i lovgivningen, hvilket begyndte med lovændringen da Danmark i 1999 som det første land i verden tillod et barn at have to juridiske forældre af samme køn, også kaldet stedbarnsadoption (dog kun for par i registreret partnerskab). I 2007 ophævede Fol-

kettinget forbuddet mod insemination af lesbiske og enlige fra 1997, og hermed bliver det lovligt for lesbiske at blive kunstigt befrugtet med anonym donorsæd (Lildal-Schrøder, 2020)

6.1.3.1 Assisteret reproduktion

Teknologiske fremskridt har i kombination med Danmarks lovliggørelse af fertilitetsbehandling for lesbiske par i 2007 gjort anvendelsen af Assisteret reproduktionsteknologier (MAR's) som insemination og reagensglasbehandling (IVF) mere tilgængelige og accepteret, og dermed banet vejen for mange lesbiske familier. Den mest almindelige og udbredte vej til forældreskab for lesbiske par, er ved hjælp af assisteret reproduktion (Goldberg, 2010). Medicinsk assisteret reproduktion (MAR) omfatter al diagnostik og behandling foretaget af en sundhedsperson, som er baseret på eller kombineres med enten instrumentelt assisteret befrugtning med sædceller og/eller udtagning af menneskelige æg. Den mest anvendte form for assisteret reproduktion for lesbiske er Intra uterin insemination (IUI), hvor sæd placeres med et kateter i kvindens livmoder til befrugtning af kvindens æg (Andreassen, 2019; Mezey, 2015)

Tilgængeligheden af MAR's afhænger af det enkelte lands lovgivning, og lesbiske har ikke adgang til assisteret reproduktion i mere end halvdelen af Europa. Mange lesbiske rejser til Danmark for at modtage fertilitetsbehandling, eller køber sæd fra danske sædbanker som fx Cryos, da Danmark - i modsætning til de fleste europæiske lande - tillader brugen af både kendt og anonym donorsæd. Den danske lovgivning gør det muligt for lesbiske kvinder af alle sociale klasser at vælge donorsæd og blive gravide på offentlige fertilitetsklinikker, med økonomisk finansiering fra staten (Andreassen, 2019).

6.1.4 2010-2020'erne - Udforskning af identitet og fleksible roller

Udviklingen af forskellige familieformationer og opfattelsen af forældreskab er det foregående årti fortsat med fokus på mangfoldighed og inklusion. Selvom Danmark var det første land i verden til at indføre registreret partnerskab i 1989, var det først i 2012, at det blev lovligt for samkønnede par at blive gift på rådhuset eller i kirken, og dermed få samme rettigheder som heteroseksuelle par. I 2013 ændrede Folketin-

get lovgivning, så lesbiske par, som får barn gennem assisteret reproduktion på en dansk klinik, begge kan stå som barnets juridiske forældre fra fødslen. Den som føder barnet, vil typisk blive registreret som juridisk mor, og den ikke-biologiske mor kan søge om medmoderskab allerede inden befrugtningen, og få status som medmor inden fødslen af barnet (Lildal-Schrøder, 2020). Ordet ‘medmor’ kan beskrives (if. LGBT+ Danmark, 2021b) som den person i et LGBT+ forældreskab, der er medforælder til et barn, og som identificerer sig som mor hertil. Der findes altså ikke noget universelt navn eller term som anerkender, beskriver og definerer den ikke-biologiske mors rolle som forælder og forhold til sit barn, og mange anser ordet “medmor” som en term der muligvis giver mening i juridisk sammenhænge, men i hverdagssproget virker som et tilbageskridt, hvor præfikset “med” tillægger biologien en unødvendig betydning (Information, 2022).

Til trods for de mange fremskridt og den større accept af LGBT+ personer i Danmark, oplever flere stadig stigmatisering og udfordringer. Internationalt og i Danmark hersker der en forestilling om, at danskerne er i front mht. tolerance og inklusion af LGBT+ personer, grundet den i overvejende grad retslige ligestilling og mulighed for at leve åbent som LGBT+ person. Dog er heteronormativitet stadig det hegemoniske, normative ideal for seksualitet og familiedannelse i Danmark, hvilket til stadighed kommer til udtryk i lovgivningen samt de grundlæggende samfundsstrukturer (Stormhøj, 2007)

7. Teori

I forlængelse af de foregående afsnit om eksisterende forskning, metodik og historisk overblik, vil dette afsnit rette fokus mod projektets teoretiske rammer. Jeg har anvendt forskellige teoretiske perspektiver herunder inspiration fra feministisk kritisk teori og queer teori, som udspringer af kritisk teori og dets fokus på en kritik af samfundets normative idealer som målestok for samfundets strukturering. Feministisk kritisk teori stiller spørgsmålstejn ved, hvordan faktorer som etnicitet, køn og seksualitet m.m. repræsenteres i samfundets magtstrukturer og gennem undertrykkelse. Queer teori udvider dette perspektiv ved en afvisning og kritik af ideen om heteroseksualitet som den eneste acceptable seksuelle orientering (heteronormativitet) (Carroll, 2012). Med specialets fænomenologisk-hermeneutiske ståsted, ses informanternes oplevelser og livsverden som influeret af verden omkring den og indlejret i en social og kulturel kontekst. Hermed er jeg funderet i Heideggers eksistentialistiske fænomenologi, hvor inspiration fra feministisk kritisk teori og queer teori bidrager til en forståelse af hvordan informanternes oplevelser og væren i verden uundgåeligt er påvirket af samfundets udformning, herunder de omkringliggende magtstrukturer som 'positionerer' individer i privilegeret og mindre privilegeret.

Teoriafsnittet vil præsentere dette gennem to overordnede afsnit: Første del vil omhandle lesbiske mødres forældreskab og rollen som ikke-biologisk mor med dertilhørende juridiske og biologiske udfordringer samt Andreassens (2019) begreb om "just great" repertoire i det heteronormative samfund. Andet del vil omhandle heteronormativitet i samfundet og præsentere Honneths (2003) anerkendelsesteori med blik for en samfundskritisk analyse af de magtstrukturer, som krænker individet og forhindrer oplevelsen af anerkendelse, og slutteligt Erving Goffmans (2009) koncept om afvigelse, sociale kategorier og stigmatisering på interaktionsniveau inden for samfundets social struktur.

7.1 Lesbiske mødre og rollen som ikke-biologisk mor

Nedenstående afsnit vil omhandle lesbiske mødres forældreskab og rollen som ikke-biologisk mor, samt præsentere Andreassens (2019) beskrivelse af “just great” repertoire.

7.1.1 Vejen til forældreskab

Lesbiske kvinders refleksioner og beslutninger om at blive forældre er påvirket af flere faktorer - herunder personlige værdier, relation til ens partner, støttenetværk og arbejdsliv. Beslutningen er desuden afhængig af samfundets juridiske lovgivning og individets adgang til fertilitetsbehandling og er dermed formet af samfundets heteronormative strukturer og normer omkring køn og seksualitet. Dette gør beslutningen om at blive forælder til en unik og udfordrende rejse, en beslutning der kræver særlig overvejelse og planlægning (Mezey, 2015). Vejen til forældreskab varierer fra lesbiske par som intentionelt planlægger at få børn (planlagte lesbiske familier), til sammenførte lesbiske familier hvor den ene eller begge partnere allerede har børn fra tidligere forhold (Slater, 1995).

Når lesbiske par har taget beslutningen om at stifte familie sammen ved assisteret reproduktion, starter den næste række af overvejelser omkring hvem der skal bære barnet. Den vigtige beslutning om, hvem der skal bære det første barn, er ofte afhængig af særligt tre faktorer: lyst, alder og arbejdsliv (Mezey, 2015). Hvis én af kvinderne i forholdet har en større lyst til at opleve at være gravid og føde, vil det ofte være hende, som forsøger at blive gravid med parrets første barn. Hvis begge kvinder ønsker at opleve at bære et barn, er det ofte den ældste af de to kvinder i parforholdet som bærer første barn, grundet antallet af resterende fertile år. Arbejdsliv har ligeledes en indflydelse på valget af, hvem der skal bære første barn. Partneren med det mest fleksible arbejdsliv, samt lyst og mulighed for at “pause” arbejdet med mindst muligt økonomisk forandring (Goldberg, 2010; Mezey, 2015). Ifølge Goldberg (2006, if. Goldberg, 2010) oplever de fleste par beslutningen om, hvem der skal bære barnet, som relativt nem. En undtagelse er dog, hvis valget om hvem der skal bære er en nødvendighed grundet problemer med fertilitet hos den anden kvinde, som oprindeligt havde størst ønske om at opleve graviditet - i sådanne tilfælde be-

skrives processen som emotionelt udfordrende og hård for begge partnere (Goldberg, 2010).

7.1.1.1 Valg af donor

Når beslutningen om at stifte familie sammen ved assisteret reproduktion, må det lesbiske par tage stilling til, om de skal anvende en ukendt/kendt donor og om donor skal være anonym eller ikke-anonym. En anonym (også kaldet lukket) er ikke kontaktbar, og man vil dermed aldrig modtage mere information om donorens identitet, end det som fremgår af donorprofilen. En ikke-anonym (også kaldet åben) donor giver mulighed for at få udleveret identificerende oplysninger om donor fra sædbanken, når barnet fylder 18 år, ved et såkaldt "Donorbarnscertifikat". Det er alene op til barnet selv, om hun ønsker at kontakte donor eller ej, men det kan ikke garanteres, at donor ikke har ændret mening eller er utilgængelig (Cryos International, u.å.)

Overvejelser omkring barnets tilgang til dets biogenetiske ophav kan have stor betydning for det lesbiske par ifm. valget om en anonym eller ikke-anonym donor. Vaughan (2007) beskriver, hvordan valget af donor kan være forbundet med stor sorg, da dette ubevidst er et uundgåeligt 'fravalg' af den ene kvinde. Statistisk set vælger flest lesbiske par en ukendt donor grundet deres intentionelle ønske om at opfostre barnet i en planlagt lesbisk familie med to mødre, uden involvering af en tredjepart. Ikke-biologiske lesbiske mødre vil ofte føle stærkt for at vælge en ukendt donor, da en kendt donor potentielt kan være en trussel mod deres juridiske rettigheder og legitimitet som forældre. Hvis parret vælger en ukendt donor skal parret desuden overveje, hvorvidt de ønsker en ikke-anonym donor, som muliggør at barnet kan kontakte dem, når de er fyldt 18 år (Mezey, 2015;Goldberg, 2010).

Efter valget om ukendt eller kendt donor, skal parret vælge hvilken donortype de ønsker. Lesbiske par vil ofte vælge en donor hvis fysiske træk matcher den ikke-biologiske mor, og hermed forhåbentligt 'skabe' et barn hvis fysiske karakteristika afspejler begge partnere (Goldberg, 2010). Jones (2005, if. Goldberg, 2010) beskrev, hvordan dette valg desuden afspejler det lesbiske pars ønske om, at deres barn skal "passere" som et genetisk relateret medlem af familien. På denne måde etableres et quasi-biologisk bånd gennem genetisk kontinuitet mellem den ikke-biologiske mor og barnet.

7.1.2 Rollen som ikke-biologisk lesbisk mor

Når beslutningen om hvem der skal bære barnet er truffet, 'skabes' der to forskellige forældreroller for det lesbiske par - en biologisk mor og en anden, ikke-biologisk mor. Denne distinktion skaber i særdeleshed for den ikke-biologiske mor en række udfordringer i et samfund, som kontinuerligt begunstiger og tilskriver legitimitet til den biologiske mor som primær omsorgsperson, og devaluerer ikke-biologiske mødre som sekundær - mother and "other" (Morningstar, 1991, if. Goldberg, 2010). Disse udfordringer inkluderer biologisk slægtskab, lovgivning og rettigheder, samt at finde et navn og identitet som forælder. Familie og venner samt samfundet omkring den ikke-biologiske mor ved tydeligt hvem hun IKKE er, nemlig hverken far eller mor, og dette kan skabe en position af usynlighed, hvor hun må kreere sin egen unikke rolle, og advokere for, hvilken forælder hun ønsker at være for sine børn (Slater, 1995; Brown & Perlesz, 2008).

Ikke-biologiske lesbiske mødre føler (if. Bos, 2004; Bos, 2013) et større pres for at retfærdiggøre deres forældreskab, og vil ofte forsøge at kompensere for disse udfordringer ved at vise sig selv som gode, synlige forældre fx at være ekstra følelsesmæssigt engageret i børnenes opvækst. Goldberg (2010) beskriver, at nogle ikke-biologiske lesbiske mødre vil forsøge at "formidle" og synliggøre deres legitimitet som forælder, fx ved at påtage sig rollen som primær omsorgsgiver og hjemmegående husmor, eller ved bevidst at holde deres barn i offentligheden oftere end den biologiske mor. Andre ikke-biologiske mødre er derimod ikke komfortable med at påtage sig rollen som "mor", bl.a. grundet samfundets normative forventninger til den feminine moderrolle, hvor de i stedet finder tryghed ved at påtage sig en mere sekundær forældrerolle ift. den biologiske mor (Goldberg, 2010).

7.1.2.1 Juridiske udfordringer

I størstedelen af europæiske lande og de fleste stater i USA, anerkendes den ikke-biologiske mor ikke som juridisk forælder fra barnets fødsel, og må søge om en "second parent adoption", for at opnå en juridisk sikkerhed og legitimitet som forælder. Dette beskrives som en proces der kan være tidskrævende både emotionelt og økonomisk (Goldberg, 2010). Short (2007, if. Goldberg, 2010) beskriver hvordan ikke-biologiske mødre betragter juridisk anerkendelse som noget der styrker deres person-

lige følelse af sikkerhed og legitimitet som forældre, og som et vigtigt redskab til at reducere stigmatisering og fordomme fra andre. I dette speciales litteraturreview spænder de seks inkluderede studiers geografiske lokation bredt over forskellige lande og områder: USA, Pacific Northwest, Australien, Israel, Belgien og Irland. I hovedtemaet “Lovgivning og rettigheder” kommer det til udtryk i fem ud af seks af de inkluderede studier, at juridiske udfordringer og bekymringer var en essentiel faktor for deltagerne, med følelser af frustration, usynlighed og eksklusion over den manglende anerkendelse og legitimitet som forældre (Wilson, 2000; Ben-Ari & Livni, 2006; Hayman et al., 2013; Wojnar & Katzenmeyer, 2014; Raes et al., 2014; McInerney, Creaner & Nixon, 2021)

Ovenstående bevidner om, hvordan ikke-biologiske lesbiske mødre stadig oplever juridiske udfordringer i størstedelen af verden. Som beskrevet i specialets Historiske overblik har den danske lovgivning gennemgået en transformation gennem de seneste årtier med større fokus på inklusion af LGBT+ personers rettigheder. Til trods for Danmark og generelt de nordiske landes progressive juridiske lovgivning for LGBT+ familier, er skandinavisk forskning omkring lesbiske pars oplevelser af fordomme og diskrimination i sundhedssystemet veldokumenteret (Malmquist & Nelson, 2014 if. Andreassen, 2019). Andreassen (2019) dokumenterer, hvordan danske, lesbiske mødre til stadighed oplever udfordringer med at opnå anerkendelse som mødre og sikre juridisk forældremyndighed over deres børn. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem oplevelser med at få homofobiske kommentarer fx ifm. ansøgning om juridiske medforældreskab for den ikke-biologiske mor, heteronormative antagelser hos sundhedspersonale, daginstitution, skole eller regeringen.

7.1.2.2 Biologisk slægtskab

Når lesbiske par vælger at stifte familie og bringe børn til verden, udfordrer de ubevidst det heteronormative samfunds diskurs omkring, hvad der er “normalt” på flere parametre. Dette omhandler både standard definitionen af forældreskab som forankret i biologiske forhold, samt den normative diskurs om, at barnets psykologiske udvikling er afhængig af forældrenes henholdsvis maskuline og feminine kønsroller (Goldberg, 2010). I planlagte lesbiske familier ses en genetisk asymmetri, i og med det kun er den ene af mødrene, nemlig den biologiske mor, som har et genetisk og biologisk link til barnet. Da lesbiske par har brug for en tredjepart for at få et barn, i

form af en sæddonor, vil barnet uundgåeligt have et genetisk link til denne person. At være ikke-biologisk mor og være til stede fra barnets fødsel, men ikke være genetisk beslægtet eller ligne barnet, placerer den ikke-biologiske mor i en position, hvor hun kan opleve at føle sig ekskluderet og usynlig, eller ikke anerkendt som en “rigtig” mor i et samfund, hvor netop biologisk slægtskab anses som en essentiel faktor (Bos, 2013). Hun kan føle sig presset til at synliggøre sin position som en “god mor”, og kompensere for det manglende biologiske bånd ved at være ekstra følelsesmæssigt engageret og sørge for en ligelig fordeling af børneopdragelse og husholdningsopgaver (Bos, 2004; Goldberg, 2010)

Biogenetisk slægtskab opfattes i det normative samfund som ligeligt nedarvet fra “begge sider” af barnets familie, og lighed i fysiske karaktertræk mellem barn og forældre anses som symbol på samhørighed og legitimitet som forælder, hvorimod mangel på lighed kan medføre spørgsmålstejn og stigmatisering, i særdeleshed for LGBT+ familier og andre “donor-familier” (Nordqvist, 2010). I planlagte lesbiske familier vælges ofte en donor, hvis fysiske træk matcher den ikke-biologiske mor, og hermed forhåbentligt ‘skabe’ et barn som fysisk ligner begge mødre (Goldberg, 2010). På denne måde anvender det lesbiske par if. Nordqvist (2010) en strategi, hvor en delt fænotype (at ligne hinanden) erstatter en delt genotype (at dele gener). Herigennem konstrueres et “socialt”, biogenetisk forhold mellem den ikke-biologiske mor og barnet, hvor donorens genetiske bidrag og betydning “udviskes” - ude af syne, ude af sind (Nordqvist, 2010). De fleste lesbiske familier investerer en betydelig mængde følelsesmæssig energi i at begge mødre er “ligeværdige” forældre, både juridisk og ift. rolle- og ansvarsfordeling. En central del af dette handler om at nedtone biologiens betydning i forældreskabet, for bl.a. at anerkende den ikke-biologiske mors legitimitet (McInerney, Creaner & Nixon, 2021).

7.2 *Heteronormativitet, stigmatisering og anerkendelse*

Nedenstående afsnit vil omhandle heteronormativitet i samfundet og præsentere Honneths (2003) anerkendelsesteori og de tre anerkendelsessfærer, samt Erving Goffmans (2009) koncept om afvigelse, sociale kategorier og stigmatisering.

7.2.1 At være familie i et heteronormativt samfund

En af de primære bekymringer hos lesbiske par, som ønsker at stifte familie, er de mulige konsekvenser ved at være en ikke-traditionel familie i et heteronormativt og homofobisk samfund (Bos, 2004). Selvom der i det postmoderne samfund er større forståelse for og inklusion af LGBT+ familier end få årtier tilbage, er LGBT+ personer stadig sårbare og i risiko for marginalisering og homofobi i det hegemoniske, heteronormative samfund. Mange lesbiske forældre stræber målrettet efter at være en rollemodel for deres børn, ved at modellere åbenhed og stolthed omkring deres familie i interaktioner med andre, men må samtidig forberede dem på at kunne opleve homofobi og stigmatisering i mødet med samfundet (Goldberg, 2010; Mezey, 2015).

Følger man debatten i de danske medier, er der stadig stærke holdninger til LGBT+familier. Mange mener fortsat, at børn skal have én far og én mor, selvom de færreste familier i dagens Danmark i praksis ser sådan ud. Argumenter mod LGBT+ familier er bl.a., at det er synd og forvirrende for børnene, at børnene vil blive drillet, og at de vil mangle enten en mandlig eller kvindelig rollemodel (Lildal-Schrøder, 2020). Heteronormativitet kommer bl.a. også til udtryk i samfundet ved manglen på repræsentation af LGBT+ familieformer i bøger og medierne. LGBT+ familier kan desuden opleve heteronormative antagelser og homofobi i mødet med retssystemet, sundhedssystemet, skole og dagsinstitutioner, samt endda egen familie og netværk (Slater, 1995; Andreassen, 2019). Studier viser, at LGBT+ familier kan opleve manglende støtte fra deres familie sammenlignet med heteroseksuelle familier, og mange søger at kompensere for dette ved at danne store netværk af venner (Goldberg, 2010).

7.2.1.1 “just great” retorik

Malmquist og Nelson (2014, if. Andreassen, 2019) dokumenterede i deres studie af 96 lesbiske mødre, hvordan mødrenes narrativer i mødet med stigmatisering og diskrimination bestod af to fremtræde retoriske repertoire: “just great” repertoire og “heteronormative issue” repertoire. Dette kom til udtryk ved, at selvom mødre oplevede diskrimination (fx når ikke-biologiske mødre ikke blev anerkendt som legitime forældre), så anvendte de en stor mængde ‘retorisk energi’ i ikke at fremstå sårbare, at nedtone disse negative oplevelser forklare dem som undtagelser, og understrege at alting derudover var “just great”. Samtidig forklarede de dog detaljerigt omkring flere oplevelser med diskrimination. Denne form for anvendelse af “heteronormative issues” retorik blev brugt som en overlevelsstrategi ved at nedtone oplevelser med homofobi og diskrimination, som gav de lesbiske kvinder mulighed for at positionere sig selv som lig enhver anden mor, hvor “just great” repertoire beskyttede de lesbiske mødres status som en “god, kompetent mor” (Andreassen, 2019)

7.2.2 Erving Goffman - om afvigelse og stigmatisering

Erving Goffmans (2009) afvigelsessociologi omhandler, hvordan den sociale konstruktion af selvet kommer til udtryk gennem individets sociale afvigelse fra normen. Herigennem hvordan truende faktorer mod den hegemoniske sociale struktur i samfundet håndteres gennem eksklusion og stigmatisering af afvigende individer. For at gøre vores verden og hverdag mere forudsigelig, opstilles der ifølge Goffman (2009) kollektivt i samfundet sociale kategorier som afspejler grupperinger af individer efter alder, køn, seksualitet, religion m.m. Individets medlemskab af disse sociale kategorier gør det muligt for andre at bedømme individets sociale identitet, og hermed hvilke egenskaber andre kan forvente at individet besidder (Goffman, 2009).

Individets sociale identitet kan opdeles i to underkategorier, i form af en “tilsyneladende”- og en “faktisk social identitet”. Individets tilsyneladende sociale identitet inkluderer forventninger og egenskaber, som et audience tillægger individet ud fra dennes umiddelbare medlemskab af bestemte kategorier. Derimod består den faktiske sociale identitet af de egenskaber, som individet rent faktisk besidder, samt de kategorier, som individet i virkeligheden er medlem af (Goffman, 2009). Stigmatisering kan beskrives som en proces, hvor mennesker skelner mellem og ‘stempler’ individers liv og handlen pba. tillagte negative aspekter og kendetegn, og stigmatisere-

ring opstår ifølge Goffman (2009), når der er en negativ uoverensstemmelse mellem individets tilsyneladende og faktiske sociale identitet. Begrebet stigma anvendes til at beskrive den egenskab, der kan miskreditere et individ i andres øjne (Goffman, 2009). Et stigma kan siges at være miskrediterende, da det bliver altoverskyggende for individets andre personlighedstræk. Stigmatiserede individer rangeres i tydelige grupperinger, som bevarer en skelnen mellem "de normale" og "de afvigende", og danner grobund for diskrimination (Goffman, 2009).

Goffman (2009) skelner mellem tre forskellige former for stigma. Den første er de fysiske misdannelser, der tydeligt kan ses. Den anden type kaldes for tribale stigma og omhandler kategorier, der ofte er medfødte, såsom race, klasse og religion. Den tredje form er karaktermæssige fejl, som eksempelvis mentale lidelser, homoseksualitet eller arbejdsløshed. Hvis et individ besidder en egenskab, der hører under én af de tre former for stigma, så vil han afvige fra samfundets og andres stereotype forventninger til hende (Goffman, 2009). Hvis et individs stigma er synligt, og et audience derfor ved første øjekast ville stigmatisere individet, så vil denne person høre til kategorien af miskrediterede individer. Hvis et individs stigma derimod ikke er umiddelbart synligt, så vil denne person i stedet siges at være 'potentielt miskrediteret'. Som potentielt miskrediteret har man den fordel at have indflydelse på, hvor tydeligt ens stigma er for andre individer gennem 'informationskontrol' - ved at regulere omfanget af, hvor meget information man deler med andre. Denne informationskontrol gør det muligt for den potentielt miskrediterede at 'passere', dvs. blive opfattet som en, der ikke afviger fra normen - en af de 'normale' (Goffman, 2009).

7.2.3 Axel Honneth - om anerkendelse

Honneths (2003) anerkendelsesteori opererer med tre anerkendelsessfærer: privatsfæren, den retslige sfære og den solidariske sfære. Ifølge Honneth (2003) er gensidig anerkendelse ikke noget, der er givet på forhånd, men noget som et individ skal kæmpe for at opnå, for at kunne opnå selvrealisering og skabe sig en identitet. En manglende anerkendelse kan dermed betyde, at mennesker kan udvikle sociale og psykiske problemer, som kan føre til marginalisering og eksklusion. Honneths (2003) anerkendelsesteori er en normativ teori med et samfundskritisk blik for at identificere samfundets forhindringer mod anerkendelse (Høilund & Juul, 2015).

7.2.3.1 De tre anerkendelsessfærer - privat, retslig og solidarisk

Den første af Honneths (2003) tre anerkendelsessfærer, er privatsfæren, der anses som grundlæggende for de to andre sfærer. I denne sfære opnår individet emotionel anerkendelse fra primærrelationer, der består af stærke følelsesmæssige bånd med familie og venner, hvor anerkendelsen kommer til udtryk gennem erfaringer med kærlighed eller værdsættelse fra andre, samt ved at erfare og lære at udtrykke egne behov og følelser. Denne anerkendelse bringer individet en fundamental selvtillid og er grobund for, at individer kan agere og indgå i sociale relationer med andre (Honneth, 2003)

I den retslige sfære handler anerkendelse om at være medlem af samfundets retsfællesskab, hvilket er baggrund for individets følelse af selvagtelse. Det vil sige, at individet har ligeværdige juridiske rettigheder som alle andre individer, og at der udvises respekt for disse rettigheder (Honneth, 2003). I modsætning til den retlige anerkendelse ses den krænkelsesform, som Honneth (2003) betegner "nægtelse af rettigheder". Dette kan komme til udtryk ved, at individer fratages bestemte rettigheder, ofte baseret på individets tilhørsforhold til bestemte grupper, som fx køn eller seksuel orientering. Denne form for krænkelse kan nedbryde individets følelse af eget værd og respekt for sig selv, samt påvirke individets sociale integration (Honneth, 2003; Høilund & Juul, 2015)

I den solidariske sfære handler anerkendelse om social værdsættelse, at blive anerkendt for den måde man lever på, og anset som et unikt individ, med egenskaber der bidrager positivt til fællesskabet eller samfundet. Social værdsættelse har betydning for personens selvværd og syn på betydningen af egne evner (Honneth, 2003; Høilund & Juul). I modsætning til social værdsættelse, står den form for krænkelse, som Honneth (2003) betegner "nedværdigelse af livsformer". Denne form for krænkelse kommer til udtryk gennem fratagelsen af individets anerkendelse gennem ydmygelse af ens levemåde, usynliggørelse, eller stigmatisering af større eller mindre grad. Denne krænkelse kan være medskabende til at nedbryde individets selvværd og følelse af betydning i fællesskabet, og kan føre til skam eller vrede (Honneth, 2003; Høilund & Juul, 2015)

8. Analyse

Jeg har arbejdet med mine informanternes fortællinger ud fra de fem stadier inden for IPA og har på baggrund heraf indkredset fem hovedtemaer og syv undertemaer, som nedenstående analyse vil være bygget op omkring. Temaerne bygger på en fortolkning af, hvad der fremkom som størst relevans for informanter, og repræsenterer deres oplevelser bedst muligt. Temaerne og dertilhørende undertemaer er som følger:

- Hvad indebærer “familie”?
 - Det biogenetiske bånd
 - Donorens betydning
 - Støtte og modstand fra ens netværk
- Lovgivning og rettigheder
 - Kampen med myndighederne
- Stigmatisering og heteronormativitet
 - At være LGBT+ familie i en heteronormativ verden
 - Chikane, vredesudbrud og upassende spørgsmål
 - Smil og vink - brug af “just great” repertoire

Nedenfor vil temaerne blive præsenteret deskriptivt, understøttet af udvalgte citater og fortolket på baggrund af specialets udvalgte teori og viden fra eksisterende forskning.

8.1 Informantbeskrivelse

Før jeg udfolder en analyse af temaerne, vil jeg kort præsentere mine fire informanter for at give et indblik i, hvem de er. Jeg vil komme omkring sociodemografisk info, deres forhold, og en kort beskrivelse af tanker om at få børn og deres syn på deres egen forælderrolle.

Beate

Beate er 49 år gammel, etnisk dansk og bor i en mindre by i Danmark. Hun arbejder til daglig med undervisning. Beate beskriver sin seksuelle orientering som homoseksuel. Beates partner hedder Janni, og de har været i et forhold i 21 år og gift i 17 år. Beate er ikke-biologisk mor til 3 børn - Sofus på 15 år, og tvillinger på 9 år, alle som

hendes kone Janni har båret og født. Beate kaldes af sine børn “Beate” mens Janni kaldes “mor”. At få børn har altid været et mål i livet for Beate, og hende og Janni har altid vidst, at de rigtig gerne ville have børn sammen. De var enige om, at Janni skulle bære det første barn, og Beate det næste. Da Beate og Janni skulle planlægge deres første barn i 2007, havde de en svær juridisk proces, da de ikke kunne gå til hverken fertilitetsklinik eller i offentlig regi, idet Danmarks lovgivning dengang gjorde det ulovligt for læger at inseminere lesbiske. Desuden var det ikke lovligt at anvende en åben donor, selvom Beate og Janni ønskede det. Beate ønskede at bære deres andet barn og var i fertilitetsbehandling i ca. 4 år, men måtte stoppe grundet bl.a. sygdom, til stor sorg for hende.

Ella

Ella er 39 år, ikke-etnisk dansk og bor i en større by i Danmark. Hun arbejder til daglig med undervisning. Ella beskriver sin seksuelle orientering som homoseksuel. Ellas partner hedder Marie og de har været i et forhold i 5 år, heraf gift i ca. 3 år. Ella er ikke-biologisk mor til Anna på 2,5 år, som hendes kone Marie har båret og født, og de har pt. været i fertilitetsbehandling det seneste år for at få deres andet barn, som Marie også skal bære. Ella kaldes af Anna “mor Ella” og Marie kaldes “mor Marie”. Ella har aldrig ønsket at bære børn og være gravid, og har i mange år ikke haft lyst til at få børn, men fik tanker om det, da hun blev moster og begyndte at være omkring børn mere, og ønsket steg da hun mødte Marie. Ella beskriver det som vigtigere for hende at være juridisk mor end at være biologisk mor.

Hannah

Hannah er 27 år gammel, etnisk dansk og bor i en mindre by i Danmark. Hun arbejder som konsulent i en virksomhed. Hannah beskriver sin seksuelle orientering som homoseksuel/lesbisk. Hannahs partner hedder Mette, og de har været i et forhold i 5,5 år, og gift i ca. 3 år. Hannah er ikke-biologisk mor til Maja på 1,5 år, som hendes kone Mette har båret og født. Hannah kaldes af Maja “mor Hannah” og Mette kaldes “mor Mette”. Hannah har altid ønsket at få børn, og beskriver det som en meget naturlig følelse, at Mette skulle bære deres første barn, og hun skal bære det næste. Dog havde hun en lang periode efter fødslen af Maja, hvor hun tvivlede på om hun ville bære, da hun synes Mette havde “gjort det så perfekt”, med tanker om hun kunne gøre det ligeså godt, men er nu igen begyndt at glæde sig til, at det er hendes tur til at være gravid.

Jette

Jette er 47 år gammel, etnisk dansk og bor i en mindre by i Danmark. Hun er uddannet pædagog og er pt. på forældreorlov med deres to fælles børn. Jette beskriver sin seksuelle orientering som lesbisk. Jettes partner hedder Trine og de har været i et forhold i 7 år, og gift i 5,5 år. Jette er ikke-biologisk mor til Victoria på 3 år og Benjamin på 1 år, som Trine har båret og født. Trine har desuden to børn på 13 og 17 år fra tidligere forhold, som bor ved dem i en 7/7 ordning. Jette kaldes af børnene "Jette" og Trine kaldes "mor". Jette har altid vidst, at hun gerne ville have børn, og har altid ønsket, at det var hendes partner, der skulle bære børnene og være biologisk mor. Jette har altid vidst, at hun gerne ville have børn, og altid ønsket, at det var hendes partner, der skulle bære børnene og være biologisk mor. Hun beskriver en mor som noget unikt, som en, der har båret og født. Jette har ikke lyst til at påtage den typiske "mor-rolle" og det ansvar som medfølger, og er glad for at have rollen som medmor - hun uddyber, at hun er "mindst ligeså fed som en mor", og føler sig tryk i den hun er og det hun giver.

8.2 Hvad indebærer "familie"?

Dette hovedtema omhandler informanternes beskrivelser af, hvad der konstituerer familie for dem. I dette hovedtema ses tre undertemaer: *Det biogenetiske bånd* omkring hvilken rolle biologien betyder i deres familiekonstruktion; *Donorens betydning*, som omhandler informanternes bevæggrunde for valg af donor og hvilken betydning donoren har for dem og deres familie; *Støtte og modstand fra ens netværk*, som beskriver informanternes oplevelse af støtte - eller modstand - fra deres netværk af familie og venner.

8.2.1 Det biogenetiske bånd

På baggrund af specialets litteraturreview og tidligere forskning på området, blev det vurderet relevant at spørge informanterne under interviewet ind til betydningen af biologi og genetik for dem og deres familie. Når lesbiske par vælger at stifte familie, udfordrer de ubevidst det heteronormative samfunds diskurs omkring, hvad der er "normalt" på flere parametre, herunder standard definitionen af forældreskab som forankret i biologiske forhold (Goldberg, 2010).

Alle fire informanter beskriver deres oplevelse af biologien som ikke betydningsfuld i deres relation til børnene. Beate nævner det som et vilkår når man er ikke-biologisk mor, og at det er det sociale og juridiske der tæller - at man prioriterer familien og deltager i barnets liv, er nærværende og sætter egne behov til side (bilag 6, l. 1525-1536, l. 1040-1042). I lighed hermed beskriver Jette, hvordan familie for hende er større end biologisk familie, men at folk omkring hende godt kan minde hende om det manglende biologiske bånd, når de fx spørger "hvad så med faren?": "*så bliver det egentlig også sådan lidt "husk nu at du har ikke noget biologisk", nej men jeg har stået op klokken 4 hver morgen med ham der (...)så får man lige et hint af det der "biologien jo overtrumfer alt" ikke*" (bilag 9, l. 1427-1430). Ella beskriver ligeledes biologien som umiddelbart ubetydelig, men at hun kan blive ramt af usikkerhed i perioder hvor datteren Anna kun gider hendes partner:

der kan man godt lige blive ramt af den der følelse af, gad vide om det har noget med det at gøre.. for så bagefter at sige nej det har det jo ikke (..) jeg kan godt finde på at komme til at sige det her med: "åh, hun gider mig jo alligevel ikke altså".. men igen, det kunne jo også være man havde sagt det hvis man havde været biologisk mor (bilag 7, l. 1024-1031).

I ovenstående belyses det, hvordan informanterne anser biologien som ikke betydningsfuld og irrelevant ift. deres relation til børnene. Informanterne lægger vægt på, at familie er større end biologisk familie, og at det vigtigste er at prioritere børnene og være nærværende - at det er de juridiske og sociale aspekter som tæller. Dog beskriver informanterne også, hvordan andre kan minde dem om det manglende biologiske bånd, samt Ellas beskrivelse af at føle usikkerhed, når hendes datter ikke "gider hende", med tanker om, hvorvidt det er grundet biologien. Det kan her argumenteres, at informanterne investerer en betydelig mængde energi i at nedtone biologiens betydning i forældreskabet, og fremhæve vigtigheden af nærvær og tid med børnene. Dette kan tolkes som, at informanterne føler et større pres for at retfærdiggøre deres forældreskab og kompensere for det manglende biologiske bånd ved fx at fremvise sig selv som gode, synlige og følelsesmæssigt engagerede i børnenes opvækst (Bos, 2004; Bos, 2013). Dette kommer bl.a. til udtryk da Jette beskriver hvordan man kan

få et "hint af det der biologien jo overtrumfer alt", og selvom hun ikke har noget biologisk, så har hun stået op klokken 4 hver morgen med børnene.

I planlagte lesbiske familier vælges ofte en donor, hvis fysiske træk matcher den ikke-biologiske mor, og hermed forhåbentligt 'skaber' et barn som fysisk ligner begge mødre (Goldberg, 2010). Dette er en ting som kommer til udtryk hos flere af informanterne - at selvom de anser biologien som irrelevant eller ikke betydningsfuld i deres familie, så er fysisk lighed en vigtig faktor. Jette nævner: "*jeg må da også indrømme at det er jo dejligt at alle de ligner jo mig fordi jeg har lyst hår, altså jeg havde lyst hår da jeg var barn ikke.. de ligner børnebilleder, ligner de mig begge to, og Trine har sort hår, så de ligner slet ikke hende*" (bilag 9, l. 1096-1098). I modsætning til Jettes beskrivelse af, hvordan fysisk lighed med hendes børn bringer hende glæde, oplever Hannah en ærgrelse over, at familie og venner omkring dem kun pointerer en fysisk lighed mellem hendes partner og deres datter:

altså det her med at der er ikke blevet pointeret noget genkendelig ved mig, at det har jeg sådan godt kunne savne lidt måske at de også kunne sige sådan: "ej hun har så meget dine.." eller "ej hun ligner dig som baby", og det ved jeg godt, der er jo ikke nogen biologi imellem (bilag 8, l. 535-537).

I ovenstående afsnit bliver det uddybet, hvordan Jette og Hannah anser fysisk lighed som en vigtig faktor, der bringer glæde for Jette ved at kunne se ligheden med sine børn, og ærgrelse hos Hannah over, at andre ikke pointerer hendes lighed med datteren. Biogenetisk slægtskab opfattes i det normative samfund som ligeligt nedarvet fra "begge sider" af barnets familie, og lighed i fysiske karaktertræk mellem barn og forældre anses som symbol på samhørighed og legitimitet som forælder, hvorimod mangel på lighed kan medføre spørgsmålstejn og stigmatisering. Jones (2005, if. Goldberg, 2010) beskriver hvordan valget af en donor, hvis fysiske karakteristika matcher den ikke-biologiske mors, afspejler det lesbiske pars ønske om, at deres barn skal "passere" som et genetisk relateret medlem af familien. På denne måde kan det argumenteres med udgangspunkt i Nordqvist (2010), at parrene anvender en strategi, hvor en delt fænotype (at ligne hinanden) erstatter en delt genotype (at dele gener). Herigennem konstrueres et "socialt", quasi-biogenetisk forhold mellem den ikke-biologiske mor og barnet, hvor donorens genetiske bidrag og betydning "udviskes" -

ude af syne, ude af sind (Nordqvist, 2010). Hannahs ærgrelse over at deres familie ikke pointerer lighed mellem hende og datteren, kan tolkes som en oplevelse af at udover ikke at være biologisk beslægtet, så kan hun heller ikke se sit genetiske ophav "afspejlet" i deres datter, hvilket ifølge Bos (2013) kan placere den ikke-biologiske mor i en position hvor hun føler sig usynlig eller ikke anerkendt som en "rigtig" mor i et samfund hvor biologisk slægtskab er det dominerende normative ideal.

Både Beate og Hannah beskriver at se det som en fordel, at deres børn er genetisk hel søskende, det vil sige samme donor og samme biologiske mor. Beate beskriver hvordan hun tænker det giver en samhørighed og et fællesskab at børnene ligner hinanden og har fælles genetisk ophav, og at de ikke ville gøre det "mere besværligt" for dem (bilag 6, l. 1062-1066). Hannah beskriver i samme stil hvordan de aktivt har valgt at bruge samme donor, så deres datter Maja og kommende søskende *"måske kan spejle sig selv i hinanden, og de kan se nogle ting fordi der er noget biologi i mellem dem, men jeg synes ikke for os betyder biologi ikke.. nej"* (bilag 8, l. 551-553). Hermed ses en ambivalens, hvor biologien beskrives som noget der ikke har betydning for dem i deres relation til børnene, men pludselig har betydning når det handler om børnenes indbyrdes forhold, så de kan have samhørighed og spejle sig i hinanden.

8.2.2 Donorens betydning

Beslutningsprocessen med at vælge en sæddonor er et emne som fylder hos alle fire informanter. Interviewguiden i dette speciale var opstillet således, at jeg først spurgte informanterne ind til donorens betydning i deres definition af familie, som et af de sidste spørgsmål. Dog bringer alle informanter det selv på banen adskillige gange ifm. andre spørgsmål, hvortil jeg beder dem uddybe.

Da lesbiske par har brug for en tredjepart for at få et barn, i form af en sæddonor, vil barnet uundgåeligt have et genetisk link til denne person. Overvejelser omkring barnets adgang til dets biogenetiske ophav kan have stor betydning for det lesbiske par i forbindelse med valget om en anonym eller ikke-anonym donor (Bos, 2013). Både Beate, Ella og Hannah har valgt en ukendt og anonym donor, hvor de kun vil modtage den information, der fremgår af donorprofilen, og kan ikke opnå information om donorens identitet eller møde ham, når barnet fylder 18 år. Statistisk set vælger flest

lesbiske par en ukendt donor grundet deres intentionelle ønske om at opfostre barnet uden involvering af en tredjepart. Ikke-biologiske lesbiske mødre vil ofte føle stærkt for at vælge en ukendt donor, da en kendt donor potentielt kan være en trussel mod deres juridiske rettigheder og legitimitet som forældre (Mezey, 2015). Beate og hendes partner Janni havde dog ikke rigtig noget “valg”, da de begyndte at planlægge første barn i 2006, hvor loven ikke tillod at anvende en åben donor, medmindre det var en man kendte. Beate beskriver, at det var noget de overvejede og fik velmente tilbud omkring fra bekendte, men synes det blev for kompliceret og takkede pænt nej (bilag 6, l. 165-186). Ella og Hannah beskriver begge, hvordan en af begrundelserne bag deres bevidste valg af en ukendt, anonym donor, omhandler den store usikkerhed omkring muligheden for at kontakte donoren, når barnet er 18 år. Ella beskriver:

så har vi bare lukket den, der er ikke noget kontakt (...) så der ikke bliver opbygget en forestilling om en person der skal mødes på et tidspunkt, som i bund og grund kan være død, virkelig ligeglad, eller sige “Hej og nej tak” (...)vi føler vi har gjort det helt rigtige for os, og det håber vi at vi et eller andet sted kan undgå at vores børn kommer til at føle at de er blevet snydt for noget (bilag 7, l. 1061-1063, l. 1277-1281)

Hannah nævner, at hendes partner Mette altid har ønsket at anvende en anonym donor, da det aldrig skal være noget som er en mulighed, at der er en der kunne komme ind i Majas (datterens) liv (bilag 8, l. 818-820). Både Ella og Hannah beskriver desuden, hvordan deres valg om en ukendt, anonym donor er noget som folk kan have “gratis holdninger” omkring, og stille private spørgsmål om. Ella beskriver: *“folk kan godt spørge sådan det der med nå men hvordan kan det være man valgte det.. og der synes jeg sådan lidt implicit man siger “nå men har I så ikke fravalgt noget” (...) der kan jeg godt mærke at ej så graver man faktisk lidt dybt”* (bilag 7, l. 991-1002). I samme stil beskriver Hannah, hvordan hendes familie havde svært ved at forstå og “hvorfors vi skulle tage valget for Maja om at hun ikke kan opsøge donor” og “afskære muligheden” for at møde hvad de ville kalde en “potentiel far” (bilag 8, l. 832-835)

I ovenstående kommer det til udtryk, at Ella og Hannah har valgt en anonym donor pba. flere overvejelser og fordi det føltes som det rigtige for dem, men stadig ople-

ver, hvordan folk omkring dem har holdninger til deres valg og stiller private, grænseoverskridende spørgsmål herom. Vaughan (2007) beskriver, hvordan valget af donor kan være forbundet med en sorg, da det ubevidst og uundgåeligt markerer et "fravalg" af den ikke-biologiske mor. Ved at vælge en anonym donor og dermed "lukke" muligheden for donorens fremtidige indflydelse, kan argumenteres at være et bevidst fravalg af hans betydning og position i familien, og et samtidig tilvalg og markering af den ikke-biologiske mors position. Ella og Hannahs valg kan hermed tolkes, at være medvirkende til at mindske sandsynligheden for at føle sig "fravalgt", og dertilhørende følelser af eksklusion eller manglende anerkendelse som en "rigtig" mor i samfundet (Bos, 2013).

Jette er den eneste af informanterne, som har valgt en åben/ikke-anonym donor. Jette og hendes partner var oprindeligt i en proces med at skabe en regnbuefamilie, hvor donor var en homoseksuel mand som de kendte. Til sidst besluttede de sig dog for at vælge en ukendt, ikke-anonym donor, da Jette bl.a. havde stærke holdninger om at ville have 6 måneders barsel. Jette uddyber: *"det var første gang hvor jeg ville jo blive sat ud på et sidespor, fordi hvis han var der og han var registreret som far, så var jeg bare.. altså så kunne jeg ikke ligesom være mor.. altså så kan jeg jo heller ikke være juridisk mor og sådan noget"* (bilag 9, l. 227-230). Efter et langt forløb i fertilitetsbehandling, beskriver Jette at det blev mindre og mindre vigtigt, hvad donorens karakteristika var, om han kunne spille guitar osv., da det at få et barn var det vigtigste. Jette nævner at: *"jeg har ikke været inde og kigge på den der donor, og det er der nok en grund til egentlig (...) for mig er det fint at han på den måde ikke rigtig eksisterer tror jeg (...) der har jeg sådan, det skal jeg ikke, fordi det her er mine børn"* (bilag 9, l. 1083-1089).

Ovenstående afsnit belyser, hvordan Jette oplevede det mulige valg af en kendt donor som noget, der ville sætte hende ud på et sidespor og være en trussel mod hendes juridiske rettigheder og ligeværdige rolle som medmor (Goldberg, 2010). Short (2007, if. Goldberg, 2010) beskriver hvordan ikke-biologiske mødre betragter juridisk anerkendelse som noget der styrker deres personlige følelse af sikkerhed og legitimitet som forælder, og som et vigtigt redskab til at reducere stigmatisering og fordomme fra andre. På baggrund heraf, kan det argumenteres at Jettes præference for at vælge en ukendt donor er funderet i et behov for at føle en personlig sikkerhed

og legitimitet som forælder, som ikke kan betvivles af en donor. Det kan desuden tolkes, at Jettes beskrivelse af, at det for hende er fint at donor “ikke rigtigt eksisterer”, da det ikke skal betvivles, at det er hendes børn, er med til at nedtone betydningen af biologi i forældreskabet og en i stedet anerkendelse af hendes rolle som legitim forælder. Med baggrund i Honneths (2003) retslig anerkendelsesbegreb kan det argumenteres, at Jettes beskrivelse af at ville “blive sat ud på et sidespor” og “ikke kunne være juridisk mor”, bunder i en nervøsitet for “nægtelse af rettigheder” pba. hendes status som ikke-biologisk mor, idet en kendt donors registrering som biologisk far ville “trumfe” og fraskrive Jette hendes juridiske rettigheder. Denne form for krænkelse kan da med udgangspunkt i Honneth (2003) tænke at medføre en nedbrydelse af Jettes selvværd og selvagtelse.

8.2.3 Støtte og modstand fra ens netværk

Dette undertema omhandler informanternes oplevelse af støtte, såvel som modstand, fra deres netværk af familie og venner. Beate beskriver, hvordan hun føler sig anerkendt og accepteret af hende og partnerens familie, der var “kisteglade” for at Beate og Janni skulle have børn, samt en accept af både kollegaer såvel som nabolaget hvor de er en “ret vellidt familie” (bilag 6, l. 1074-1077, l. 1305-1309). Ella beskriver ligeledes et “*mega opbyggende netværk omkring os*” der har givet “*fuld støtte og anerkendelse hele vejen rundt*” (bilag 7, l. 319-335, l. 1266-1268). Hannah fortæller, ligesom Ella og Beate, at hende og partnerens familier blev meget glade og stolte over at skulle være bedsteforældre, og at de elsker deres datter utroligt højt. Dog uddyber Hannah oplevelser med sin svigerfamilie, som snarere kan betegnes som modstand, i kontrast til den fulde støtte og anerkendelse, som Ella og Beate fortæller om. Hannah beskriver: “*altså jeg føler at de ser hende som en mere mor end jeg er mor (...) de har ikke endnu fået implementeret det der med Mor Hannah og Mor Mette, de siger meget mor når de kigger på Mette, og de har endnu ikke gjort det overfor mig (...) hvor at det har gjort mig sådan lidt ked af det*” (bilag 8, l. 256-260)

Hannah fortæller mig om en nylig oplevelse, som opstod i sammenhæng med, at deres datter Maja ofte kommer til hende, hvis det skal være sjovt og vildt, og går til Hannahs partner Mette, når hun skal trøstes og er ked af det. Hannahs svigermor siger da til Mette “du er jo moren”, hvilket Hannah opfatter som “du er den rigtige

mor”, idet hendes svigermor forbinder omsorg med “moderrollen” (bilag 8, l. 235-241). Hun nævner at: *“jeg tror ikke de tænker over betydningen, men det er noget der betyder noget for os”* (bilag 8, l. 240-241). Til trods for, at Hannah ser sig selv “præcis ligeså meget som mor som min hustru”, så er dette syn ikke noget som svigerfamilien udtrykker, og Hannah beskriver en tristhed og ærgrelse ved deres manglende anerkendelse af hendes ligeværdige rolle som mor. Morningstar (1991, if. Goldberg, 2010) beskriver hvordan den traditionelle distinktion særligt skaber udfordringer for den ikke-biologiske mor i et samfund, som kontinuerligt begunstiger og tilskriver legitimitet til den biologiske mor som den primære omsorgsperson, og samtidig devaluerer den ikke-biologiske mor som sekundær - mother and “other”. Det kan her argumenteres, at Hannahs svigerfamilie reproducerer samfundets forventninger til den biologiske mors rolle og derigennem begunstiger hendes partner, Mettes legitimitet som den “omsorgsgivende” mor, hvilket fører til en samtidig devaluering af Hannahs forælderrolle og positionering som den “sekundære” mor (Morningstar, 1991, if. Goldberg, 2010). Honneth (2003) beskriver vigtigheden af anerkendelse fra primærrelationer, gennem erfaringer med værdsættelse og kærlighed fra familie og venner i privatsfæren. Dette anses som grundlæggende for de to andre sfærer (hhv. den retslige og den solidarisk sfære), og danner grobund for individets fundamentale selvtillid og ageren i sociale relationer med andre (Høilund & Juul, 2015). Herigennem kan Hannahs oplevelser med svigerfamilien tolkes som udtryk for en manglende værdsættelse fra hendes primærrelationer, hvilket kan tænkes at have indflydelse på Hannahs tro på sig selv som forælder. Hannahs svigerfamilie ved tydeligt, hvem hun ikke er, nemlig hverken biologisk far eller biologisk mor, hvilket kan skabe en position af usynlighed, hvor hun må kreere og advokere for, hvilken slags forælder hun ønsker at være for sine børn (Slater, 1995; Brown & Perlesz, 2008). Dette udtrykker Hannah også flere gange under interviewet, hvor hun pointerer at hun ofte skal argumentere for og være “tydelig omkring deres familiekonstellation”.

8.3 Lovgivning og rettigheder

Dette hovedtema beskæftiger sig med informanternes oplevelser med den danske lovgivning og processen med at blive juridisk medmor, og indeholder undertemaet “Kampen med myndighederne”. I indeværende speciales litteraturreview kom det til udtryk, at lovgivning og rettigheder var et emne, som fyldte meget for deltagerne i de inkluderede studier og medførte følelser som usikkerhed, magtesløshed, frustration og manglende anerkendelse som forælder til barnet. Dog beskriver deltagerne i studiet af Hayman og kollegaer (2013) ingen juridiske bekymringer eller udfordringer, da Australiens lovgivning anerkender den ikke-biologiske mor som juridisk forælder fra barnets fødsel. På baggrund heraf, samt egen forforståelse om, at juridiske rettigheder ikke ville fylde på samme måde hos informanterne som beboere i Danmark, der også internationalt anses som et land der er i front mht. tolerance og overvejende retslig ligestilling og anerkendelse LGBT+ personer, indeholdt min interviewguide (bilag 1) faktisk ikke spørgsmål omkring juridiske rettigheder og lovgivning. Dermed fandt jeg det særligt interessant, at alle fire informanter selv bragte emnet på banen ifm. andre spørgsmål, og havde stærke følelser og holdninger forbundet til oplevelser med juridiske udfordringer.

Alle informanterne beskriver, hvordan juridiske rettigheder og lovgivningen har stor betydning for dem og deres følelse af sikkerhed og legitimitet som forælder. For Ella betyder det meget at have juridiske rettigheder og ansvar som medmor, også på papiret:

det er jo sikkerheden (...) det der med at det jo juridisk er mit barn, så at kunne have hendes sygeskringskort på min telefon og kunne tage hende til lægen uden at der skal stilles spørgsmålstegn ved hvem jeg er (...) det betyder mega meget, det er vigtigere for mig at være juridisk mor til hende end at skulle være biologisk mor til nogen af vores børn (bilag 7, l. 631-640).

Jette berører nogle af de samme aspekter og beskriver hvordan *“det der papir man udfylder det er faktisk vigtigt (...) at jeg er forælder fra starten af (...) det var sådan bindende også på en god måde”* (bilag 9, l. 360-367). Beate beskriver også hvordan *“lovgivningen har ekstremt stor betydning for ens..altså det er jo Honneths (2003) anerkendelsesteorier ikke, altså man føler sig retslig anerkendt, og den er meget vig-*

tigere end man lige går og tror” (bilag 6, l. 1205-1207). Som Beate netop selv nævner, så kan Honneths (2003) anerkendelsesteori her anvendes til at argumentere for informanternes oplevelse af vigtigheden ved at føle sig retslig anerkendt som et respekteret medlem af samfundet med ligeværdige juridiske rettigheder. Dette kan argumenteres at komme til udtryk, når Ella nævner at det er vigtigere for hende at være juridisk mor end biologisk mor, og beskriver at det giver en sikkerhed så der ikke kan stilles spørgsmålstejn ved hendes rolle. Honneth (2003) beskriver den retslige anerkendelse som baggrund for individets følelse af selvagtelse, respekt for sig selv og tiltro til, at man har værdi. Med inspiration heri, kan det argumenteres at status som juridisk mor for Ella er med til at give hende en sikkerhed i form af beskyttelse mod andres spørgsmål, samt en følelse af selvagtelse og tiltro til egen værdi.

8.3.1 At kæmpe med myndighederne

Alle informanter beskriver den juridiske proces med at blive anerkendt som medmor som problematisk og “bøvlet”, og nævner adskillige eksempler herpå. Ella beskriver den juridiske proces som det mest stressende ved at blive forælder, til trods for at hun havde prøvet at “helgardere sig” ved at læse grundigt op på processen og have telefonsamtaler med Familieretshuset, for at have styr på det (bilag 7, l. 564-567, l. 623-624). Ella beskriver hvordan hun undervejs i processen havde *“sådan en ondt i maven over det, hvad nu hvis jeg gør noget forkert”* og en utryk følelse af at skulle være tovholder på noget, som man ikke kunne kontrollere (bilag 7, l. 562, l. 617) Dette peger Hannah også på, hvor hun beskriver: *“jeg synes det er et meget rigid system i forhold til Familieretshuset, og ja vi bøvlede så meget med de papirer (...) man følte lidt man skulle kæmpe med Familieretshuset”* (bilag 8, l. 628, l. 653).

Både Ella, Hannah og Jette uddyber alle tre en lignende oplevelse med Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen) - at få af vide efter barnets fødsel, at der ikke var styr på de juridiske papirer og de derfor ikke stod som barnets juridiske medmor. Jette beskriver: *“så kom der en masse fra statsamtet at de havde ikke fået papirerne, eller vi havde aldrig lavet de der papirer og sådan noget, og så var vi sådan lidt.. vi vidste vi havde skrevet under på de der papirer, og så havde de ikke fået gemt dem dernede (...) og det var bare sådan HVAD (...) og der havde de så ikke styr på det altså”* (bilag 9, l.400-407). På samme måde oplevede Ella, til trods for at have un-

derskrevet og udfyldt samtlige juridiske papirer til punkt og prikke, at Familieretshuset pludselig ikke havde dem liggende:

de ringer til mig (...) og så siger hun: ”jeg er meget ked af at sige det, men der står intet i dit CPR-nummer eller på dit navn” (...) og altså jeg var lige ved at krakelere.. ah, det er mine rettigheder det er.. og jeg havde jo, altså snakket med Familieretshuset tidligere, jeg havde også fået en bekræftende mail på at de havde modtaget nogle ting, men lige pludselig så er sagen væk.. det var mega utrygt (...) de der aktører der er ind i at godkende en som medmor, at give en ens rettigheder og ens pligt og alt det der, de virkede bare ikke til selv at have styr på det (bilag 7, l. 596-621)

Ovenstående beskrivelser viser, hvordan informanterne har oplevet processen med at blive anerkendt som juridisk medmor som besværlig, med en følelse af at skulle ”kæmpe” med Familieretshuset. Dette bevidner om, hvordan ikke-biologiske lesbiske mødre i Danmark stadig oplever udfordringer med at sikre juridisk forældremyndighed og opnå anerkendelse som forældre, til trods for Danmarks progressive juridiske lovgivning for LGBT+ familier (Andreassen, 2019). Det kan med udgangspunkt i informanternes beskrivelser argumenteres, at de betragter juridisk anerkendelse som noget, der styrker deres personlige følelse af sikkerhed og legitimitet som forælder, hvilket Short (2007, if. Goldberg 2010) beskriver som et vigtigt redskab til at reducere stigmatisering og fordomme fra andre. Informanterne beskriver hvordan de, til trods for at have lavet listet og forsøgt at være tovholder på processen, stadig blev mødt af et rigtigt system som ikke havde styr på tingene.

Som beskrevet i tidligere afsnit, så oplever informanterne en særlig vigtighed ved at føle sig retsligt anerkendt og have ligeværdige rettigheder. Jette nævner bl.a. at det føles ”bindende på en god måde” at skrive under på de juridiske papirer, og Ella omtaler at ”vise mit ansvar også på papir”, og at der så ikke kan stilles spørgsmålstejn ved hvem hun er. På baggrund heraf kan det argumenteres, at den retslige anerkendelse er med til at styrke informanternes selvagtelse og følelse af værdi, og forankre dem i deres rolle som ikke-biologisk forælder. Når informanterne da beskriver oplevelser af ikke at blive retsligt anerkendt, kan det argumenteres at være udtryk for den form for krænkelse, som Honneth (2003) betegner ”nægtelse af rettigheder”, hvilket

for informanterne sker grundet deres tilhørsforhold som LGBT+ person og ikke-biologisk mor, der fratager dem ligeværdige rettigheder som andre individer i retsfællesskabet. Med inspiration fra Honneth (2003), kan dette argumenteres at være noget som kan påvirke informanternes følelse af værdi og selvrespekt.

Ella nævner, hvordan hende og Marie foretog et bevidst valg om at blive gift efter inseminering, for så var *“den del i hvert fald ude af det, altså så var vi gift og så behøvede vi ikke bøvle mere med det”* (bilag 7, l. 569-574). Desuden beskriver både Hannah såvel som Jette, hvordan man skal *“igennem hele møllen”* selvom man er gift. Jette uddyber, hvordan det ville være nemmere hvis det blev gjort ens hvis man var gift, så man ikke skulle udfylde særskilte juridiske papirer, og at det ville gøre, at man ikke blev så sur på myndighederne (bilag 9, l. 425-430). Til trods for Danmarks overvejende retslige ligestilling, er heteronormativitet det hegemoniske, normative ideal for seksualitet og familiedannelse i Danmark, hvilket til stadighed kommer til udtryk i lovgivningen samt de grundlæggende samfundsstrukturer (Stormhøj, 2007). Ud fra ovenstående kan det argumenteres, at informanterne oplever ikke at føle sig ligeværdige pga. samfundets differentiering mellem *“dem”* og normen. Dette er til trods for, at alle informanterne er gift med deres partner, og dermed i princippet *“burde”* have lige rettigheder som heteroseksuelle gifte par. Med udgangspunkt i Goffmans (2009) afvigelsesteori, kan dette tolkes som, at informanternes seksuelle orientering og levemåde, og dermed identifikation med det stigma, som Goffman (2009) betegner som *“karaktermæssige fejl”*, medfører samfundets sociale kategorisering af informanterne som afvigende fra normen. På denne måde kan det argumenteres, at informanterne besidder en egenskab, som pga. samfundets heteronormative værdier miskrediterer dem i andres øjne, og i dette tilfælde fører til en fratagelse af ligeværdig anerkendelse og juridiske rettigheder.

8.4 Stigmatisering og heteronormativitet

I dette hovedtema vil jeg belyse informanternes oplevelser med heteronormativitet og stigmatisering fra andre gennem tre undertemaer At være LGBT+ familie i en heteronormativ; Chikane, vredesudbrud og upassende spørgsmål, som omhandler særligt Beate og Jettes oplevelser med stigmatisering; Smil og vink - brug af “just great” repertoire, som er en analyse af Beate og Jettes ubevidste anvendelse af Malmquist og Nelsons (2014, if. Andreassen, 2019) “just great” repertoire til at nedtone deres oplevelser med stigmatisering og homofobi.

8.4.1 En heteronormativ verden

I dette undertema udforskes informanternes oplevelse af andres heteronormative holdninger til deres familiekonstellation. Heteronormativitet kommer bl.a. til udtryk i samfundet ved manglen på repræsentation af LGBT+ familieformer i bøger og medierne. LGBT+ familier kan opleve heteronormative antagelser og homofobi i mødet med sundheds- eller retssystemet, institutioner samt endda fra egen familie og netværk (Slater, 1995; Andreassen, 2019).

Beate nævner oplevelser med folk som har den holdning, at det bare er noget de “lægger” at hun er mor (bilag 6, l. 1594-1595). Ella beskriver også, hvordan det kommer til udtryk på flere måder, at de lever i en heteronormativ verden, bl.a. i forbindelse med indmeldelse i vuggestuen, hvor papirformularerne er standardiserede med “mor” og “far” (bilag 7, l. 907-920). Ella, Hannah og Jette omtaler alle tre oplevelser med andres (bevidste eller ubevidste) heteronormative syn på familie hvor selv de tætteste veninder eller familie kan komme til at sige “det må komme fra faren det der” om deres børns træk eller omtale donoren som “far” (bilag 7, l. 1288-1294, bilag 8, l. 220-225). Hannah nævner, hvordan hende og Mette ofte skal være meget tydelig omkring og forklare deres familiekonstellation, og lægge vægt på bl.a. overfor deres familie, at deres datter ikke har en far. I lighed hermed, uddyber også Jette hvordan samfundets heteronormative diskursive tendenser om familie kommer til udtryk, når folk ikke anerkender deres familiekonstellation ved at spørge ind til “faren”:

ja hvem er faren, ugh (vredt toneleje) DONOR, altså det er de bare sådan.. og det fatter folk bare ikke, undskyld mig.. ej det er måske det eneste sted hvor

jeg godt kan blive sådan, der kunne du godt tage lidt hensyn og tænke dig om onkel Tue, altså.. ej og det synes jeg, det der med hvor large man skal være (...) der er ikke nogen far i det her, det er en far-løs konstruktion (...) det synes jeg er respektløs, sæt dig lige lidt ind i.. (bilag 9, l. 1385-1415)

Ud fra ovenstående beskrivelser kommer det tydeligt til udtryk, at informanterne har flere oplevelser med andres heteronormative holdninger til, hvordan “familie” bør se ud, herunder endda tætte veninder og familie, som kan omtale donoren som “far”. Jette uddyber desuden, hvordan hun oplever at være “alert” og opmærksom på, hvordan andre kigger på eller tænker om hendes familiekonstellation, når hun er ude i offentligheden med sine børn. Hun nævner bl.a. vigtigheden ved at kende nogle *“vigtige personer i det rum, som ikke vil sige noget træls til mig eller noget, så på den måde lidt skjult.. lige sådan at lave en platform”* (bilag 9, l. 1281-1298). Med udgangspunkt i Goffman (2009) kan Jettes “alertness” i offentligheden, samt opmærksomhed på at have en “platform” af vigtige personer tolkes at være et forsøg på at bevare kontrollen over den interaktion som finder sted, hvor hun aktivt kan til- eller fravælge hvad hun ønsker at dele med sit ‘audience (Goffman, 2009). Idet hendes stigma, pba. hendes ‘karaktermæssige fejl’ som ikke-biologisk lesbisk mor, ikke umiddelbart er synligt, hører hun til kategorien som Goffman (2009) betegner ‘potentielt miskrediteret’, og har dermed indflydelse på hvor tydeligt hendes stigma er for andre individer gennem informationskontrol, ved at regulere omfanget af hvor meget hun deler med andre. På denne måde er det muligt for Jette at ‘passere’, dvs. blive opfattet af andre som en af de “normale”, der ikke afviger fra normen (Goffman, 2009).

Beate beskriver adskillige oplevelser med naboer, fremmede, og myndighederne, som kan beskrives som baseret på heteronormative antagelser og af stigmatiserende karakter. En af disse omhandler en situation med Statsforvaltningen (nu Familieretshuset) i forbindelse med hun skulle adoptere deres første barn, Sofus. Beate forklarer således:

Der bliver jeg ringet op og spurgt om jeg nu er sikker på (...) at Janni ikke har været mig utro. Og jeg tænkte hvad fanden snakker du om (...) jeg er villig til at påtage mig alt juridisk, socialt, økonomisk ansvar for det her barn. Jeg er

gift med hende der har født ham, jeg har været med hele tiden, og så spørger du mig om hvorvidt jeg nu er sikker på at hun ikke har været mig utro?”(...) altså jeg var så edderspændt, altså hvad fanden bilder I jer ind (bilag 6, l. 803-815)

Beate nævner desuden, at debatten dengang var “stigmatiserende” og “ubehagelig”, og at hende og Janni nærmest skulle forsvare deres familieform overfor fremmede, som forholdt sig til, om de var egnede som forældre (bilag 6, l. 1266-1269). Dette bevidner om LGBT+ familiers udsathed overfor at møde heteronormativitet og homofobi i mødet med retssystemet og sundhedssystemet (Slater, 1995). Honneth (2003) beskriver den solidariske sfære med social værdsættelse, og som modsætning hertil den krænkelse som betegnes “nedværdigelse af livsformer”, ved fratagelsen af individets anerkendelse gennem ydmygelse af ens levemåde, usynliggørelse eller stigmatisering. Ud fra ovenstående argumenteres det, at Beates oplevelse med retssystemet (Familiaretshuset) har medført stærke følelser af vrede og uretfærdighed over at få sin levemåde nedværdiget og ydmyget af personalet fra myndighederne, og ikke blive anerkendt som en ligeværdig forælder, til trods for hendes store engagement og vilje til at være juridisk mor.

8.4.2 Chikane, vredesudbrud og upassende spørgsmål

Beate beskriver en anden oplevelse med deres nabo meget detaljeret, med en udførlig gengivelse af hendes forskellige emotionelle reaktioner undervejs. Dette er ikke blot en enkeltstående oplevelse, men en situation med deres genbo som de har fået et polititilhold i mod, grundet en lang periode med kontinuerlig chikane, stalking og vredesudbrud mod deres familie, bl.a. rettet mod Beate og Jannis ældste søn. Betta beskriver:

Vi har en genbo der har fået tilhold mod vores familie, og jeg er slet ikke et øjeblik i tvivl om, at det er fordi at han ikke bryder sig om vores livsform (...) og det var faktisk utrolig vigtigt for os, for han havde chikaneret os igennem 2,5 år, han har stået derude og banket på ruderne og filmet ind(bilag 6, l. 895, l. 1289-1299)

I ovenstående citatet kommer det til udtryk, at Beate fandt det særligt vigtigt at få et polititilhold, og beskriver hans adfærd som “sådan typisk meget konkret homofobi”, som han ikke ville turde at gøre hvis hun havde været en “stor og stærk mand” (bilag 6, 1331). Ud fra citatet belyses det, hvor stor betydning det har haft for Beate og hendes familie i gennem længere tid. Beate uddyber:

Og den der magtesløshed der, altså jeg har været klar til at tage et baseballbat (...) og gå over og slå ham halvt fordærvet, fordi jeg synes simpelthen det var så modbydeligt (...) i princippet kunne jeg jo godt gå ud og have skubbet hovedet ned på ham, og det ville jeg egentlig gerne have gjort, men det kan jeg jo ikke gøre når mine børn er til stede vel.. så vi siger at vi passer på jer og I kan være trygge her, og så pludselig står han der ikke.. og forsøger at komme ind (bilag 6, l. 1323-1357)

I ovenstående citat kommer det tydeligt til udtryk, at hele situationen med genboen har “sat sig” i Beate og medført følelser af utryghed og magtesløshed. Det ses også, at Beate flere gange beskriver at have været “klar” eller haft lyst til at udøve fysisk vold mod genboen, da det har været så modbydeligt, ubehageligt og grænseoverskridende for hende såvel som hendes familie. Dog er hun meget bevidst om ikke at gøre børnene mere utrygge og fremstå magtesløs, da de allerede er meget påvirkede af det. Beate forsøger at balancere mellem at være en rollemodel og udvide åbenhed og stolthed af deres familie i interaktion med andre, men må samtidig forberede dem på oplevelser med homofobi og stigmatisering fra genboen (Goldberg, 2010).

Honneth (2003) beskriver den solidariske sfære med social værdsættelse, og som modsætning hertil den krænkelser som betegnes “nedværdigelse af livsformer”, ved fratagelsen af individets anerkendelse gennem ydmygelse af ens levemåde, usynliggørelse eller stigmatisering. Ud fra ovenstående argumenteres det, at Beates oplevelse af homofobi, chikane og stalking fra genboen har medført stærke følelser af vrede og magtesløshed over at få sin levemåde nedværdiget og blive stigmatiseret på en så grænseoverskridende måde, der desuden involverer hendes børn (Honneth, 2003). Det kan yderligere tolkes med inspiration fra Goffman (2009), at Beates ‘karaktermæssige fejl’ i form af hendes seksuelle orientering og rolle som ikke-biologisk mor er baggrunden for genboens ‘stempling’ af hende som “afvigende” fra det heteronoma-

tive ideal og andres forventninger til hende. Hermed anses Beate af genboen som miskrediteret pba. tillagte negative aspekter forbundet med hendes stigma, der bliver altoverskyggende for hendes andre personlighedstræk og gør, at hun som afvigende dømmes hårdere for almene hændelser (fx blot ved at have børn eller lufte deres hund), der automatisk tilskrives hendes stigma (Goffman, 2009).

Ligesom Beate, har Jette også haft hvad hun betegner som en “træls” oplevelse, nemlig i samtale med lægen i forbindelse med at skulle underskrive medmoderskab papirerne under fertilitetsbehandling med hende og Trines første fælles barn. Jette beskriver:

hvor hun sådan sad og sagde (...) ”nå men har du aldrig haft lyst til at få børn?” (...) og så sagde jeg: ”nej..”, og så kom hun også med den der, så fik hun også sagt: ”legede du ikke med dukker da du var barn?” altså.. og der var det bare sådan du ved, man reagerer jo bare, man smiler jo bare i situationen ikke.. og så tror jeg at jeg sagde: ”nej” altså.. og så når man kommer ud derfra så tænker man bare, amen altså hvad for en planet er du fra.. altså det var slet ikke inde for skiven at spørge om, og det er der man bliver ramt af den der puh.. men der er jeg måske meget sådan, jeg ser det, jeg har mere det var hende som person, ikke? (bilag 9, l. 381-389)

Jette beskriver i ovenstående hvordan samtalen med lægen og hendes spørgsmål virkede malplacerede og ikke passede ind i situationen. Desuden kommer det til udtryk, at Jette ikke sagde fra overfor lægen i selve situationen, men først bagefter blev “ramt” og begyndte at tænke over, hvor upassende det var for lægen at stille sådanne spørgsmål til hende. Denne oplevelse vil sammen med Beates oplevelse med sin genbo blive analyseret mere dybdegående i nedenstående afsnit gennem Andreassens (2019) beskrivelse af “just great” repertoire.

8.4.3 Smil og vink - brug af “just great” repertoire

Dette undertema søger at zoome nærmere ind på ovenstående beskrivelser af stigmatiserende eller homofobiske oplevelser omtalt af Beate og Jette, og sætte disse i perspektiv til “just great” og “heteronormative issues” repertoireerne.

Både Jette og i særdeleshed Beate, fortæller historier omkring oplevelser med homofobi og stigmatisering, til trods for at de ikke selv definerer det sådan. For at gengive eksempler herpå ses bl.a: Beates telefonopkald fra Familieretshuset ifm. hendes adoption af sønnen Sofus, hvor der blev spurgt om hun var sikker på at hendes partner ikke bare havde været utro; Beates oplevelser af chikane og stalking fra deres genbo, som ikke bryder sig om deres familieform, hvilket førte til et polititilhold; Jettes oplevelse med en læge der stillede malplacerede spørgsmål om hendes lyst til at være gravid. Beate uddyber disse oplevelser udførligt og detaljeret og beskriver dem bl.a. med ord som "modbydeligt", "ubehageligt", "utrygt" og "grænseoverskridende", og forklarer dertilhørende følelser som at være rasende, frygtelig ked af det, føle sig magtesløs og utryg.

På baggrund af ovenstående eksempler argumenteres det, hvordan disse oplevelser med andre individer har baggrund i samfundets heteronormative forventninger til LGBT+ familier og er forankret i homofobiske antagelser. Der opstår dog en ambivalens, hvor Beate til trods for detaljerede beskrivelser omkring genboens chikane og stalking af hendes familie, siger hun lige bagefter at: *“altså han betyder jo heller ikke noget.. altså det ville jo betyde noget hvis vores naboer generelt eller kiggede skævt til os, men vi har jo aldrig oplevet andet..”* (bilag 6, l. 1301-1303). Hun nævner flere gange undervejs i interviewet, at hun ikke føler hun har oplevet stigmatisering, at hun ellers aldrig har oplevet at blive kaldt grimme ting, *“aldrig har mødt noget”*, og at det er let for dem at passe ind i nabolaget, da de er *“de mest heteroseksuelle, normative, og småborgerlige i deres livsførelse”* (bilag 6, l. 903-920). Denne ambivalens kan argumenteres og fortolkes som, at Beate anvender det narrativ som Malmquist og Nelson (2014, if. Andreassen, 2019) kalder “just great” repertoire. I ovenstående argumenteres dette at komme til udtryk ved, at selvom Beate forklarer detaljerigt omkring oplevelser med stigmatisering og homofobi, så anvender hun en stor mængde “retorisk energi” i at nedtone disse negative oplevelser, forklare dem som undta-

gelser, og understrege at alt er “just great” derudover. Dette kan ifølge Malmquist og Nelson (2014, if. Andreassen, 2019) tolkes som en overlevelsesstrategi der ubevidst anvendes af LGBT+ personer, i et forsøg på at positionere sig selv og beskytte deres status som ligeværdige og kompetente mødre.

Jette beskriver også, hvordan hun ifm. oplevelsen med en læge, som stillede upassende spørgsmål om hendes valg om ikke at bære barnet, ikke tænker det generelt er sundhedssystemet, men at det er hende [lægen] som person og dermed udtryk for én specifik persons holdninger. Dette synspunkt uddyber Jette i følgende:

som du nok sådan kan fornemme så er jeg sådan en person der meget gerne vil se det bedste i folk, og ikke er så god til at hænge mig i negative oplevelser.. Og jeg tror også nogle gange hvis jeg så møder dem at jeg så tror jeg bare jeg blokerer dem i stedet for sådan at lade dem fylde, fordi jeg bare har erfaret at jeg kan ikke bruge det til noget, negativt altså.. så jeg tænker også der er ting jeg hører eller ting jeg overhører (...) og så er der mig som bare sådan, smil og vink, så det er jo ikke fordi jeg siger det ikke er der, men jeg tror bare jeg vælger ikke at fokusere på det (bilag 9, l. 1244-1254)

I ovenstående citat kommer det til udtryk, at Jette “blokerer” negative oplevelser, og vælger ikke at fokusere på dem, da hun gerne vil se det bedste i folk og ikke ønsker at lade disse oplevelser fylde i hendes liv. Jette fortæller desuden, hvordan hun forsøger ikke at sætte sig i situationer, hvor man kan blive udsat for ting, og ser det selv som en strategi for at undgå stigmatisering. Selvom hun ser sig selv som en meget “synlig” person, der er aktiv i LGBT+ miljøet, så gør hun kun dette i trygge miljøer (bilag 9, l. 1259-1263). Det kan af ovenstående tolkes, at idet Jette hverken kan ændre på samfundets sociale normer og heteronormative “familieideal”, og heller ikke kan “passe ind” i denne konstruerede skabelon og dermed forhindre mulig stigmatisering og kommentarer, vælger hun i stedet at blokere oplevelserne og dermed beskytte sig selv og sin identitet som legitim forælder, gennem narrativet om at alt er “just great” - eller som hun selv siger, “smil og vink” (Andreassen, 2019). Med inspiration fra Honneths (2003) beskrivelse af individers stræben efter social værdsættelse - at blive anerkendt for den måde man lever på og de egenskaber man bidrager med til fællesskabet - kan ovenstående desuden argumenteres som en måde for Jette at

beskytte sig selv fra samfundets negative og heteronormative holdninger, og den krænkelserform som Honneth (2003) betegner “nedværdigelse af livsformer”. Det kan argumenteres, at Jette søger at opretholde eget selvværd og følelse af betydning i samfundet, samt undgå en følelse af skam og ydmygelse, ved at minimere oplevelsernes betydning og fx se lægens kommentarer som noget der karakteriserer “hende som person” og ikke Jette selv (Honneth, 2003; Høilund & Juul, 2015)

9. Diskussion

9.1 Specialets fund i relation til tidligere forskning

Indeværende speciale har anskuet problemformuleringen: “*Hvordan kan oplevelsen af at være ikke-biologisk mor i en planlagt lesbisk familie forstås?*” gennem forskellige aspekter som et systematisk review, historisk overblik og teoretisk ramme. I specialets analyse præsenteres informanternes oplevelser gennem tre hovedtemaer: 1) *Hvad indebærer “familie”?*, 2) *Lovgivning og rettigheder*, samt 3) *Stigmatisering og heteronormativitet*. Nedenfor vil jeg diskutere, hvordan mine fund i det indeværende speciale, repræsenteret gennem de tre hovedtemaer, kan ses i relation til tidligere forskning på området fremlagt i specialets litteraturreview.

9.1.1 Hvad indebærer “familie”?

Hovedtemaet *Hvad indebærer “familie”?* omhandler informanternes beskrivelser af, hvad der konstituerer familie for dem. I undertemaet *Det biogenetiske bånd* kommer det til udtryk, hvordan informanterne anser biologien som ikke betydningsfuld i deres familie og relation til børnene, og at de anser det sociale og juridiske som det der tæller. Dog beskriver Jette hvordan andres spørgsmål kan give en fornemmelse af, at biologien overtrumfer alt, og Ella uddyber at hun kan blive ramt af usikkerhed hvis datteren ikke “gider hende”, med tanker om hvorvidt det er grundet biologien. Disse fund argumenteres at resonere med hovedtemaet “*Biologien sejrer - eller hvad?*” i specialets litteraturreview, hvor fem ud af seks studier omtaler det biologiske bånd som noget der skabte en diskrepans hos deltagerne - biologien som umiddelbar ikke betydningsfuld, men samtidig noget der skabte en ulighed, og følelser som usikkerhed og tvivl på egne evner.

I specialets analyse kommer det desuden til udtryk, at selvom informanterne anser biologien som irrelevant eller ikke betydningsfuld i deres familie, så er fysisk lighed med ens børn en vigtig faktor som af Jette beskrives som noget der bringer glæde, hvorimod Hannah beskriver at føle ærgrelse, hvis andre ikke pointerer en fysisk lighed eller kun nævner den biologiske mors lighed med barnet. Lignende fund kommer også til udtryk i specialets litteraturreview, hvor studiet af Hayman og kollegaer (2013) beskriver deltagernes aktive valg af en donor med lignende karakteristika som den ikke-biologiske mor, for at tydeliggøre hendes position som “ægte” forælder. Desuden beskriver deltagerne i de inkluderede studier beskriver en fortrydelse over fx aldrig at kunne opleve at se egne arvelige egenskaber i sit barn. Èt emne i dette speciales analyse som ikke er repræsenteret i den eksisterende forskning i litteraturreviewet, er informanterne Beate og Hannahs beskrivelse af, at selvom biologien anses som ikke betydningsfuld, så ses det som en fordel, at deres børn er genetisk hel søskende, så de kan have samhørighed og biologi imellem dem og kan spejle sig i hinanden.

I undertemaet “*Donorens betydning*” beskrives informanternes bevæggrunde for valg af donor og hvilken betydning donoren har for dem og deres familie. Beslutningsprocessen med at vælge en sæddonor er noget der fylder hos alle informanter. Ella og Hannah beskriver valget af en ukendt, anonym donor som bl.a. grundet usikkerheden omkring muligheden for at kontakte en ikke-anonym donor når barnet er 18 år, samt ønsket om at der ikke skal være nogen som kan komme ind i barnets liv. Lignende fund argumenteres at komme til udtryk i studiet af McInerney, Creaner & Nixon (2021) i litteraturreviewet, hvor de deltagere som havde brugt en ikke-anonym donor udtrykte en ambivalens ved, hvad det mon ville betyde for deres forhold til barnet, hvis barnet opsøgte donor når de blev 18 år. I analysen belyses det, hvordan Jette oplevede det mulige valg af en kendt donor som noget, der ville sætte hende ud på et sidespor og være en trussel mod hendes juridiske rettigheder og ligeværdige rolle som medmor. Desuden nævner hun, at det er fint for hende, at donor ikke rigtig eksisterer, og hun ikke ønsker at kigge på hans donorprofil. I lighed med dette fund, beskrives det i den eksisterende forskning hvordan fravalget af en kendt donor var særlig vigtigt, da dette ville øge kompleksiteten og donor potentielt ville kunne komme i vejen for deres forældrerolle, eller få juridiske rettigheder og status som

“den rigtige forælder” pga. det biologiske link, hvilket ville placere den ikke-biologiske mor i tredje række.

Ella og Hannah udtrykker i deres interviews desuden, hvordan valget af en anonym donor er pba. flere overvejelser og fordi det føltes som det rigtige for dem, men at de stadig oplever folk omkring dem har stærke holdninger og stiller grænseoverskridende spørgsmål til deres valg af en anonym donor, og anser det som at de “fratager” barnets mulighed for at møde donor. Dette syn kommer ikke til udtryk i den eksisterende forskning præsenteret i litteraturreviewet.

9.1.2 Lovgivning og rettigheder

Hovedtemaet *Lovgivning og rettigheder* omhandler informanternes oplevelser med den danske lovgivning og processen med at blive juridisk medmor. I den eksisterende forskning præsenteret i litteraturreviewet kommer det til udtryk, at deltagerne i studiet af Hayman og kollegaer (2013) ingen juridiske bekymringer eller udfordringer, da Australiens lovgivning anerkender den ikke-biologiske mor som juridisk forælder fra barnets fødsel. På baggrund af dette, samt egen forforståelse og antagelse om, at juridiske rettigheder ikke ville fylde på samme måde hos informanterne som beboere i Danmark, der anses som et land i front mht. tolerance og overvejende retslig ligestilling og anerkendelse LGBT+ personer, indeholdt min interviewguide (bilag 1) ikke spørgsmål omkring juridiske rettigheder og lovgivning. Dermed var det en overraskelse og noget som jeg fandt særligt interessant, at alle fire informanter selv bragte emnet på banen ifm. andre spørgsmål. Men hvorfor er juridisk anerkendelse af signifikant betydning for informanterne i specialet, når Danmark kan anses som et overordnet “LGBT+ venligt” land med plads til åbenhed om ens familieform, og en lovgivning som muliggør juridisk anerkendelse for den ikke-biologiske mor, uden fx at skulle stedbarnsadoptere? Kan det da argumenteres at være pga. det manglende biologiske bånd, og dermed en “sikkerhed” som forælder, eller er det snarere for at signalere sin position som forælder til omverden og opnå en følelse af selvværd og anerkendelse som forælder?

Alle informanterne beskriver at juridiske rettigheder og at føle sig retslig anerkendt har stor betydning for dem og deres følelse af sikkerhed og legitimitet som forælder,

så andre ikke kan stille spørgsmålstejn ved, hvem de er. I den eksisterende forskning beskrives juridiske rettigheder ligeledes som en essentiel og betydningsfuld faktor, men af andre årsager. I modsætning til dette speciales informanter, som kun oplevede initielle juridiske udfordringer men kort derefter blev anerkendt som juridisk medmor, så er dette ikke en mulighed i fem ud af seks studier beskrevet i litteraturreviewet, hvor deltagerne enten måtte stedbarnsadoptere barnet eller slet ikke havde mulighed for at få forældremyndighed. Denne mangel på juridiske rettigheder beskrives som noget der medførte usikkerhed og skabte en uvelkommen magtbalance og ulighed i forholdet mellem den biologiske og ikke-biologiske mor. På denne måde kan det argumenteres, at den manglende sikkerhed, legitimitet og retslig anerkendelse som informanterne i indeværende studie oplever i overgangen til forældreskab, er yderligere forstærket for deltagerne i de omtalte studier i den tidligere forskning, som ikke har samme muligheder for at opnå juridisk anerkendelse som forældre - dette opleves af deltagerne bl.a. som en manglende "beskyttelse", der medførte en følelse af ulighed, usynlig og isolation.

Dog er der også elementer omkring lovgivning og rettigheder fra indeværende undersøgelse, som harmonerer med den tidligere forskning. I analysen beskriver alle informanter den juridiske proces med at blive anerkendt som medmor som problematisk, stressende og noget som gav en utryk følelse af at skulle være tovholder på noget, som man ikke kunne kontrollere. Hannah beskriver det som et "rigidt system" og en kamp med Familiretshuset. Dette relaterer sig til studierne af Ben-Ari og Livni (2006) samt McInerney, Creaner og Nixon (2021) hvis resultater viste, at manglende juridiske rettigheder gav deltagerne en oplevelse af at være afhængig af andres 'accept' af deres legitimitet som forældre, der til enhver tid kunne blive betvivlet. Desuden beskrev deltagerne i studiet af McInerney, Creaner og Nixon (2021) følelser som frustration og magtesløshed, når de ikke følte sig anerkendt som værende forældre for barnet, samt en frygt for at miste barnet pga. manglende juridiske rettigheder. Følelserne af frustration og magtesløshed kommer også til udtryk i specialets undersøgelse i forbindelse med informanternes oplevelser med, at myndighederne (Familieretshuset) ikke havde styr på tingene, selvom de havde udfyldt alle de rigtige papirer. Ovenstående beskrivelser kan argumenteres at bevidne om, hvordan ikke-biologiske lesbiske mødre i Danmark stadig oplever udfordringer med at sikre juri-

disk forældremyndighed og opnå anerkendelse som forældre, til trods for Danmarks progressive juridiske lovgivning for LGBT+ familier (Andreassen, 2019).

I den eksisterende forskning præsenteret i specialets litteraturreview, beskrives det, hvordan ovenstående oplevelser af juridiske udfordringer som medskabende af ulighed, usikkerhed og frustration i større grad kan anses at være grundet det enkelte lands lovgivning og rettigheder. Deltagerne i [3]Hayman, Wilkes, Jackson & Halcombs (2013) studie udtrykker ingen juridiske bekymringer eller udfordringer, da Australiens lovgivning anerkender at lesbiske par begge kan stå som juridiske mødre på fødselsattesten fra fødslen. Hayman og kollegaer (2013) er desuden det eneste studie, som ikke nævner biologiens betydning. Det kan da diskuteres, hvorvidt biologiens betydning og ambivalens, bliver tydeliggjort som en vigtig faktor for de ikke-biologiske mødre oveni manglen på juridiske rettigheder - hvor det manglende biologiske bånd hermed bliver endnu et "tab" af legitimitet og anerkendelse for den ikke-biologiske mor. Informanterne i denne undersøgelse uddyber desuden

På den anden side kan det, i lyset af den viden dette speciales analyse har fremsat af informanternes oplevelser med juridiske udfordringer, argumenteres, at en progressiv lovgivning som anerkender de ikke-biologiske fædres rettigheder ikke er ensbetydende med ingen juridiske bekymringer, som Hayman og kollegaer (2013) udtrykker. Desuden ses det biologiske bånd som en ambivalens, der umiddelbart beskrives som ikke betydningsfuld, men samtidig beskrives som noget der har betydning ift. at kunne se en fysisk lighed med ens barn. Desuden beskriver informanterne det biologiske bånd som noget der kan bringe følelser af usikkerhed på egne evner, eller i mødet med andre, som anser biologisk slægtskab som essentielt. Her kan det argumenteres, at juridiske rettigheder har stor betydning for informanterne, da retslig anerkendelse som medmor skaber en sikkerhed og anerkendelse i deres rolle som forælder. Samtidig kan det argumenteres at sørge for, at folk ikke stiller spørgsmålstejn til deres legitimitet som forælder på dét punkt, i modsætning til den usikkerhed og dertilhørende spørgsmål fra andre som det manglende biologiske bånd kan medføre. Desuden kan det tænkes, at betydningen af juridiske rettigheder bliver mere signifikant, da det, til trods for Danmarks progressive lovgivning, til stadighed er problematisk for informanterne at "opnå" disse rettigheder.

9.1.3 Stigmatisering og heteronormativitet

Hovedtemaet *Stigmatisering og heteronormativitet* belyser informanternes oplevelser med heteronormativitet og stigmatisering fra andre. I undertemaet “En heteronormativ verden” beskriver informanterne oplevelser med andres heteronormative holdninger til deres familiekonstellation. Herunder nævner Beate hvordan andre har den holdning, at det bare er noget de “leger” at hun er mor, og Ella, Hannah og Jette udtrykker alle hvordan selv de tætteste veninder og familie kan komme til at omtale donoren som “far”. Jette beskriver desuden oplevelser af en samtale med en læge, som stillede upassende og heteronormative spørgsmål, med en antagelse om hendes manglende lyst til at være gravid som grundet hendes mindre feminine fremtrædelse. I den eksisterende forskning kommer det ligeledes til udtryk, at flere af deltagerne mødte heteronormative antagelser bl.a. i mødet med sundhedspersonale og samfundet omkring dem, hvilket blev set som resultat af den dominerende kulturelle ideologi som begunstiger heteronormativt, biologisk moderskab.

Beate beskriver i sit interview en oplevelse med Statsforvaltningen (nu Familieretshuset) i forbindelse med hun skulle adoptere deres første barn, Sofus, hvor medarbejderen spurgte hende ind til, om hun var sikker på, at hendes partner ikke bare havde været hende utro. Beate nævner desuden, at debatten dengang var “stigmatiserende” og “ubehagelig”, og at hende og Janni nærmest skulle forsvare deres familieform overfor fremmede, som forholdt sig til, om de var egnede som forældre. Studiet af Hayman og kollegaer (2013) omtalt i specialets litteraturreview beskriver i samme stil, hvordan deltagerne oplevede stigmatisering i kommunikation med myndigheder og sundhedspersonale, herunder oplevelser med eksklusion fra behandlinger, fordi de hverken var mænd eller “den rigtige mor”. Dette blev opfattet som homofobi, og fik deltagerne til at føle frustration. Beate beskriver desuden en anden situation med deres genbo som de har fået et polititilhold i mod, grundet en lang periode med kontinuerlig chikane, stalking og vredesudbrud mod deres familie, hvilket har “sat sig” i Beate og medført følelser af utryghed og magtesløshed. Beates oplevelse resonerer med Wilsons (2000) beskrivelse af, hvordan flere af deltagerne havde ubehagelige oplevelser med homofobi, som fx hadefulde beskeder fra naboen. Det er tydeligt, at stigmatisering og heteronormativitet både kommer til udtryk i den eksisterende

forskning samt i resultaterne fra dette speciales undersøgelse, imidlertid i lidt forskellige variationer.

9.2 Bidrag og begrænsninger af specialets metode og fund

I det følgende afsnit vil jeg diskutere specialets bidrag og mulige begrænsninger ved de metodiske valg og fremgangsmåde i indeværende kvalitative undersøgelse, med fokus på reliabilitet, validitet og generaliserbarhed.

9.2.1 Reliabilitet/transparens

Jeg har i udformningen af denne kvalitative undersøgelse forsøgt at efterleve en høj troværdighed og reliabilitet, ved at skabe transparens gennem alle specialets processer. Herigennem har jeg forsøgt at beskrive eksplicit mine til- og fravalg, samt argumenteret undervejs for de forskellige beslutninger. Et eksempel herpå er specialets analyseafsnit, hvor der anvendes IPA metodens seks stadier for at sikre en fyldestgørende og transparent tilgang til fortolkning af informanternes fortællinger. Hyppige citater er blevet anvendt til at tydeliggøre og adskille, hvad der er informantens egne ord, og hvad der er fortolkning heraf pba. teori. Disse refleksioner skaber transparens for læseren, hvilket styrker specialets reliabilitet og troværdigheden af undersøgelsen (Tanggaard & Brinkmann, 2015b;Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg har desuden haft bevidsthed om mit fænomenologisk-hermeneutiske ståsted ifm. udformning af interviewguide, under selve interviewet samt ved gennemgang af transskriptionerne og efterfølgende analyse heraf. I interviewguiden er der lagt vægt på oplevelsesaspektet ved formuleringen “fortæl mig om din oplevelse med..” i størstedelen af spørgsmålene. Efter endt interview, erfarede jeg, at interviewguiden indeholdt mange spørgsmål, hvorved det kan diskuteres om jeg havde haft bedre mulighed for at kunne følge op på informanternes uddybelse af oplevelser, ved at have haft færre spørgsmål. Dog har jeg ved anvendelse af det semistrukturerede livsverdensinterview haft en mere “løs” struktur under interviewet, hvor jeg har ladet informanterne give rige beskrivelser af deres livsverden og “fulgt” med deres fortællinger, hvor det forekom relevant.

9.2.2 Validitet/gylldighed

I forlængelse af ovenstående kan det yderligere diskuteres, i hvilket omfang indeværende undersøgelse er valid ift. specialets formål og problemformulering (Tanggaard og Brinkmann, 2015). Det indebærer en refleksion om, hvordan jeg som forsker forholder mig til min rolle i undersøgelsen og indflydelsen af de fortolkninger jeg foretager undervejs, baseret på egne forforståelser og antagelser (Flyvbjerg, 2010).

I dette speciale har jeg forholdt mig kritisk til min egen rolle og haft bevidsthed om egne initielle forforståelser og erfaringer med genstandsområdet, i kraft af min egen position som ikke-biologisk mor, samt identifikation som LGBTQ+ person. Ved at tydeliggøre og skabe åbenhed om den mulige indflydelse heraf, har jeg søgt at øge specialets validitet og gylldighed. Dog kan begrænsningen ved dette være, at informanterne har taget for givet at jeg som “ingroup” medlem “må vide hvordan det er”, og derfor ikke uddyber deres fortællinger. Det kan desuden tænkes, at en anden mulig begrænsning er den åbenhed og intimitet det har skabt, hvorved informanterne kan have åbnet op for sensitive minder som de vil fortryde at have delt. *Jeg har søgt at minimere indflydelsen af dette ved at være lyttende og stille opfølgende spørgsmål under interviewene, og herigennem skabe en fælles forståelse af det sagte.* Til trods for disse mulige begrænsninger, vil jeg argumentere at det primært anses som en fordel i relationen til informanterne, idet minoritetsgrupper ofte har oplevelser, som ikke i samme grad kan forstås af en outgroup person. På denne måde anses egen insider-position som et bidrag i forståelsen af informanternes livsverden, angivet at jeg kontinuerligt medtænker dets mulige indflydelse gennem specialets forskellige faser.

Med inspiration fra Gadamer, har jeg haft bevidsthed om min egen eksistens som situeret og fortolkningen og forståelsen af informanternes fortællinger pba. den kulturelle og historiske kontekst, som de og deres fortællinger er indlejret i. Med udgangspunkt i Heideggers fokus på, at det hverken er muligt eller ønskværdigt at “sætte parentes” om egne forforståelser, er disse blevet anvendt aktivt som meningsskabende enheder i fortolkningsprocessen, med formål om en løbende udvikling af disse forforståelser, for slutteligt at opnå en fælles forståelse ved horisontsammensmeltning med informanternes fortolkningshorisont (Langdridge, 2007).

9.2.3 Generalisering/genkendelighed

I indeværende speciale har jeg haft bevidsthed om kritikken af den kvalitative metodes manglende objektivitet og mulighed for generaliserbarhed, som der tilstræbes inden for den kvantitative metode (Karpatschhof, 2015). Med udgangspunkt i Roald og Køppes (2008) kvalitative analytiske generalisering, kan det argumenteres at jeg gennem dataindsamling og analyse har udforsket de enkelte informanternes kvalitative oplevelse af genstandsområdet mhp. at skabe en analyse og fortolkning, der vurderer fælles egenskaber og temaer på tværs af de enkelte informanternes oplevelser, med formålet om at skabe genkendelighed og styrke generaliserbarheden af specialets undersøgelse. Indeværende undersøgelse kan desuden argumenteres at indeholde en teoretisk generalisering, da jeg sætter informanternes unikke oplevelser i relation til forskellige teoretiske perspektiver samt eksisterende forskning inden for genstandsområdet (Roald & Køppe, 2008).

Det kan argumenteres, at specialets idiografiske fokus på de individuelle informanternes oplevelser og livsverden, kan risikere at repræsentere en overgeneralisering, da indeværende undersøgelses fund hverken kan generaliseres til eller bør afspejle samfundets resterende ikke-biologiske lesbiske mødre eller LGBT+ personer oplevelser af at være forældre. På den ene side kan specialets idiografiske fokus på en specifik population og de individuelle informanternes oplevelser og livsverden argumenteres at være kontekstspecifikke og influeret af det omgivende samfund, hvilket begrænser muligheden for en brederede generalisering til andre populationer og kontekster. På den anden side kan der dog argumenteres for, at visse aspekter af informanternes oplevelser vil kunne skabe genkendelighed hos andre individer eller i andre kontekster. Hermed kan den viden som fremkommer i dette speciale, have en mulig positiv indflydelse for de individuelle informanter og deres trivsel, såvel som samfundets holdninger til, forståelse for og adfærd over for ikke-biologiske lesbiske mødre og LGBTQ+ personer generelt.

Ud fra ovenstående diskussion kan det afslutningsvist fremhæves, at yderligere forskning på området kunne klarlægge, hvorvidt denne undersøgelses fund vil kunne overføres til og genkendes af andre ikke-biologiske lesbiske mødre såvel som andre LGBT+ forældre. Det vil i den forbindelse anses som nærliggende at undersøge,

hvordan denne viden vil kunne bruges i klinisk praksis samt til at skabe en større accept og anerkendelse af LGBT+ forældres udfordringer og behov gennem et samfundsfokus på at forstå LGBT+ forældres levevilkår og livsførelse samt ved at være opmærksom på de diskursive tendenser i samfundet og mindske heteronormativ retorik på individ- såvel som strukturelt niveau.

10. Opsummering

Dette speciale har undersøgt problemformuleringen: *"Hvordan kan oplevelsen af at være ikke-biologisk mor i en planlagt lesbisk familie forstås?"*. Specialets interesse er opstået med inspiration fra mit 9. semesters systematiske review herom, samt personligt kendskab til emnet.

Den eksisterende kvalitative forskning på området er præsenteret gennem et systematisk review som giver indsigt i oplevelsen af at være ikke-biologisk mor som flerfacetteret og kontekstafhængig med forskellige udfordringer. Hovedtemaerne omhandler: bekymringer om juridiske rettigheder og anerkendelse, symboler på den moderskabslignende forbindelse, betydningen af det biologiske bånd og donorens rolle, at skabe sin egen unikke forælderrolle, samt oplevelser med stigmatisering og heteronormativitet i samfundet. Dette speciale bygger videre på den eksisterende forskning, fundet i et eksistentielistisk fænomenologisk-hermeneutisk ståsted inspireret af Heidegger og Gadamer's positioner. Specialets metodeafsnit præsenterer indeværende undersøgelse som en kvalitativ undersøgelse gennem dataindsamling ved semistrukturerede livsverdensinterviews, med efterfølgende transskription og analyse heraf med udgangspunkt i IPA's seks stadier. Ligeledes omfatter metodeafsnittet refleksioner om mikro- og makroetik, herunder fortrolighed, min rolle og indflydelse som forsker, samt mulige konsekvenser.

Specialets historiske overblik præsenterer transformationen i synet på og forståelse for forskellige former for familier og forældreskab i Danmark i perioden 1900-2023, influeret af teknologiske fremskridt, samfundsmæssige, økonomiske og kulturelle faktorer. I forlængelse heraf præsenterer specialets teoriafsnit to overordnede områder: lesbiske mødres forældreskab og valg af donor, herunder rollen som ikke-biologisk mor og dertilhørende juridiske og biologiske udfordringer. Anden del af teorien omhandler heteronormativitet i samfundet og præsenterer Andreassens (2019) begreb om "just great" repertoire i det heteronormative samfund, Honneths (2003) anerkendelsesteori med blik for en samfundskritisk analyse af de magtstrukturer, som krænker individet og forhindrer oplevelsen af anerkendelse, og slutteligt Erving Goffmans (2009) koncept om afvigelse, sociale kategorier og stigmatisering på interaktionsniveau inden for samfundets sociale struktur.

Med udgangspunkt i den eksisterende forskning og ovennævnte teoretiske ramme, omfatter analysen en præsentation og fortolkning af informanternes fortællinger og oplevelser af at være ikke-biologisk lesbisk mor som influeret af adskillige faktorer. Overordnet kommer det til udtryk, at samfundets og dets individers heteronormative antagelser og retorik har indflydelse på alle aspekter repræsenteret i dette speciales analyse. Dette kommer til udtryk gennem andres holdninger til deres familiekonstellation, den heteronormative antagelse om forældreskab som forankret i biologiske forhold, holdninger til informanternes valg af donor og brug af heteronormativ retorik ved omtale af donoren som “far” selv af individer i ens støttenetværk, samt en problematisk juridisk proces i mødet med retssystemet. Desuden bidrager specialets fund til en opmærksomhed på de udfordringer ikke-biologiske lesbiske mødre kan opleve i samfundet, fx den øgede risiko for diskrimination og stigmatisering, til trods for Danmarks progressive lovgivning og forbud mod forskelsbehandling.

Indeværende speciales diskussionsafsnit omfatter en diskussion af specialets fund i relation til tidligere forskning præsenteret i det systematiske review, hvor store ligheder kommer til udtryk ved bl.a. betydningen af biologi, valg af donor, udfordringer med juridiske rettigheder, og oplevelser med stigmatisering. Desuden diskuteres specialets bidrag og begrænsninger gennem begreberne reliabilitet, validitet og generaliserbarhed.

Dette speciale vurderes at supplere den eksisterende forskning med en indsigt i oplevelsen af at være ikke-biologisk lesbisk mor i en heteronormativ verden. Ud fra ovenstående kan det afslutningsvist fremhæves, at yderligere forskning på området kunne klarlægge, hvorvidt denne undersøgelses fund vil kunne overføres til og genkendes af andre ikke-biologiske lesbiske mødre såvel som andre LGBT+ forældre. Det vil i den forbindelse anses som nærliggende at undersøge, hvordan denne viden vil kunne bruges i klinisk praksis samt til at skabe en større accept og anerkendelse af LGBT+ forældres udfordringer og behov, gennem et samfundsfokus på at forstå LGBT+ forældres levevilkår og livsførelse samt ved at være opmærksom på de diskursive tendenser i samfundet og mindske heteronormativ retorik på individ- såvel som strukturelt niveau.

11. Referenceliste

- Andersen, H. & Koch, L. (2015). Hermeneutik og fænomenologi. In: Jacobsen, M.H., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. (Eds.), *Videnskabsteori: I statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. ed., pp. 205-250). Kbh: Hans Reitzels Forlag.
- Andreassen, R. (2019). *Mediated Kinship: Gender, Race and Sexuality in Donor Families*. London: Routledge
- Ben-Ari, A., & Livni, T. (2006). Motherhood is not a given thing: experiences and constructed meanings of biological and nonbiological lesbian mothers. *Sex Roles*, 54(7), 521–531. doi: 10.1007/s11199-006-9016-0
- Bengtsson, T. T., Frederiksen, M., & Larsen, J. E. (2015). Risk Dynamics and Risk Management in the Danish Welfare State. In: T. T. Bengtsson, M. Frederiksen, & J. E. Larsen (Eds.). *The Danish Welfare State: A Sociological Investigation* (pp. 235-250). Palgrave Macmillan.
- Bos, H. (2004). *Parenting in planned lesbian families*. Amsterdam: University Press
- Bos, H. (2013). Lesbian-Mother Families Formed through Donor Insemination. In: Goldberg, A. E & Allen, K. R. (Eds.) *LGBT-Parent Families: Innovations in Research and Implications for Practice* (pp. 21–37). Springer: New York
- Brinkmann, S. (2012). *Kvalitativ udforskning af hverdagslivet*. København: Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S. (2015a). Etik i en kvalitativ verden. In: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog*. (2. ed., pp. 463-479) København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S. (2015b). Forståelse og fortolkning. In: Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard (Edss). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. (3. ed., pp. 69-100) København: Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. In: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder. En grundbog*. (2. ed., pp. 13-24). København: Hans Reitzels Forlag
- Brown, R. & Perlesz, A. (2008). In Search of a Name for Lesbians Who Mother Their Non-Biological Children, *Journal of GLBT Family Studies*, 4(4), 453-467, doi: 10.1080/15504280802191574

-
- Carroll, R. (2012). Introduction: feminism, queer theory and heterosexuality. In: *Re-reading Heterosexuality: Feminism, Queer Theory and Contemporary Fiction* (pp. 1–22). Edinburgh: University Press.
- Danmarks Statistik (2018). *Flere par af samme køn har hjemmeboende børn*. Tilgået d. 30.08.23 fra: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2018/2018-08-14-flere-par-af-samme-koen-har-hjemmeboende-boern>
- Danmarks Statistik (2019). *Regnbuefamilien er blevet større*. Tilgået d. 30.08.23 fra: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2019/2019-08-14-regnbuefamilien-er-blevet-stoerre>
- Danmarks Statistik (2020). *Rekordmange par af samme køn har sagt ja til hinanden*. Tilgået d. 30.08.23 fra: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2020/2020-08-13-rekordmange-par-af-samme-kon-har-sagt-ja>
- Dunne, G.A. (2000). Opting into motherhood: lesbians blurring the boundaries and transforming the meaning of parenthood and kinship, *Gender & Society*, 14(1), 11–35. doi: 10.1177/0891243200014001003
- Flick, U. (2018). *An Introduction to Qualitative Research*. (6. ed). London, UK: Sage Publications
- Flyvbjerg, B. (2015). Fem misforståelser om casestudiet. In: Brinkmann, S. & Tanggaard L. (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (pp. 463–287). København: Hans Reitzels Forlag.
- Forrester, M. (2012). Doing a Literature Review In: Sullivan, R. C., Gibson, S., & Riley, S. (2012), *Doing Your Qualitative Psychology Project* (pp. 82–99) London: SAGE Publications
- Goffman, E. (2009). *Stigma: om afvigerens sociale identitet*. (2. ed.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Goldberg, A. E. (2010) *Lesbian and gay parents and their children: Research on the family life cycle*. American Psychological Association.
- Hayman, B., Wilkes, L., Jackson, D., & Halcombs, E. (2013) De Novo Lesbian Families: Legitimizing the Other Mother, *Journal of GLBT Family Studies*, 9(3), 273–287, doi: 10.1080/1550428X.2013.781909
- Hempel, S. (2020). *Conducting your literature review*. Washington: American Psychological Association
- Honneth, A. (2003): *Behovet for anerkendelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Højberg, H. (2013) Hermeneutik. Forståelse og fortolkning i
-

-
- samfundsvidenskaberne. In: Fuglsang, B. O. & Rasborg, K. (Eds.) *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. ed., pp. 289-323) Frederiksberg: Samfundslitteratur
- Information (2022). *Biologi er ikke vigtigt for regnbuefamilier. Derfor er ordet 'medmor' et tilbageskridt*. Tilgået d. 02.12.2022 fra:
<https://www.information.dk/debat/2022/06/biologi-vigtigt-regnbuefamilier-derfor-ordet-medmor-tilbageskridt>
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Fænomenologi. In: S. Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (2. ed., pp. 217-239). København: Hans Reitzels Forlag.
- Karpatschof, B. (2015). Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. In: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog*. (2. ed., pp. 557-580). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. ed.) København: Hans Reitzels forlag
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological Psychology: Theory, Research and Method*. Harlow: Pearson Education
- LGBT+ Danmark. (2021b). Medmor. Tilgået d. 02.09.23 fra:
<https://lgbt.dk/ordbog/medmor/>
- LGBT+ Danmark. (2021d). Lesbisk. Tilgået d. 27.09.23 fra:
<https://lgbt.dk/ordbog/lesbisk/>
- Lildal-Schrøder, N. (2020). Kort og godt om LGBT+. Dansk Psykolog Forlag A/S.
- Lundis, B. H. (2023). *Da vi fik ret. På tur gennem Danmarks homo- og LGBTQ-miljø*. (2. ed.) Lindhardt og Ringhof
- McInerney, A., Creaner, M., & Nixon, E. (2021). The Motherhood Experiences of Non-Birth Mothers in Same-Sex Parent Families. *Psychology of Women Quarterly*, 45(3), 279–293. doi: 10.1177/03616843211003072
- Mezey, N. J. (2015). *LGBT families*. Los Angeles, CA: SAGE Publications
- Nordqvist, P. (2010). Out of Sight, Out of Mind: Family Resemblances in Lesbian Donor Conception. *Sociology*, 44(6), 1128-1144. doi:
[10.1177/0038038510381616](https://doi.org/10.1177/0038038510381616)
- PsycINFO (u.å). PsychInfo. Tilgået d. 12.11.2022 fra:
<http://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/>
-

PubMed (u.å.) About PubMed Health. Tilgået d. 12.11.2022 fra:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmedhealth/about/>

Raes, I., Van Parys, H., Provoost, V., Buysse, A., De Sutter, P., & Pennings, G. (2014) Parental (in)equality and the genetic link in lesbian families, *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 32(5), 457-468, doi: 10.1080/02646838.2014.947473

Roald, T. & Kjøppe, S. (2008). Generalisering i kvalitative metoder. *Psyke & Logos*, 29(1), 14-14. doi: [10.7146/pl.v29i1.8430](https://doi.org/10.7146/pl.v29i1.8430)

Scopus (u.å.). Tilgået d. 12.11.2022 fra:

<https://www.elsevier.com/solutions/scopus/why-choose-scopus>

Slater, S. (1995). The lesbian family life cycle. University of Illinois Press

Smith, J. A., & Osborn, M. (2008). Interpretative phenomenological analysis. In: J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (pp. 51–80). SAGE Publications.

Stormhøj, C. (2007). Homoseksuelles medborgerskab i et retfærdigheds-perspektiv. *Kvinder, Køn & Forskning*, (4), 33-41. doi: [10.7146/kkf.v0i4.27918](https://doi.org/10.7146/kkf.v0i4.27918) (8 sider)

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015a). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. In: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog*. (2. ed., pp. 29-53) København: Hans Reitzels Forlag.

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015b). Kvalitet i kvalitative studier. In: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.). *Kvalitative metoder: En grundbog*. (2. ed., pp. 521 - 532). København: Hans Reitzels Forlag

Thomas, J. & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(1), 45–55. doi: [10.1186/1471-2288-8-45](https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45)

Vaughan, S. C. (2007). Scrambled Eggs: Psychological Meanings of New Reproductive Choices for Lesbians. *Journal of Infant Child and Adolescent Psychotherapy*, 6(2), 141-155. doi: [10.1080/15289160701624449](https://doi.org/10.1080/15289160701624449)

Willig, R. (2016). Afvæbnet kritik. København: Hans Reitzels Forlag

Wilson, C.M. (2000) The Creation of Motherhood, *Journal of Feminist Family Therapy*, 12(1), 21-44, doi: [10.1300/J086v12n01_03](https://doi.org/10.1300/J086v12n01_03)

Wojnar, D.M. & Katzenmeyer, A. (2014). Experiences of Preconception, Pregnancy, and New Motherhood for Lesbian Nonbiological Mothers. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 43(1), 50–60. doi: [10.1111/1552-6909.12270](https://doi.org/10.1111/1552-6909.12270)